Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 83 (9458) | Вторник, апрель 9, 1974 чыл | 1925 чылда үнделеттинген. | Өртээ 2 коп.

ТОДАРАДЫКЧЫ ЧЫЛДЫҢ БАЗЫМЫ

1974 чылдың бирги кварталында Күрүне планын күүсеткениниң

Боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин чедишкиннит боттандырар дээш социалистиг чарышты калбарткаш, республиканың үлетүүр бүдүрүлгелериниң ажылдакчылары эрткен кварталда чамдык чедишкиннерни чедип алган.

Эрткен чылдың бирги кварталынга деңнээрге үлетүүр бүдүрүлгезиниң хемчээлин план ёзугаар 3 хуу бедидер турган, 9,2 хуу бедиткен. Сайгарылга хемчээлиниң квартал планы ниитизи-биле ажыр күүсеттинген. Үлетүүр продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүрениң талазы-биле квартал планы база-ла ажыр күүсеттинген.

Сайгарылганың болгаш үлетүүр бүдүрүлгезин өстүрериниң планының күүселдези кол-кол адыр аайы-биле мындыг болган:

	квартал планының күүселдези (хуу-биле)	эрткен чылдың ол үеэнге деңнээрге (хуу-биле)
Республика ниитизи-биле	104	109
Электроэнергетика	—	110
Одалга үлетүүрү	112	117
Өөнүг металлургия	116	106
Металл ажылдап кылыры	99,8	115
Ыяш болгаш ыяш ажылдап кылыр үлетүүр	105	113
Тудуг материалдарының үлетүүрү	103	100,3
Чиик үлетүүр	93	115
Аъш-чем үлетүүрү	104	111

Ниити үлетүүрге бодаарга, электроэнергетика, одалга үлетүүрү, өөнүг металлургия бедик темпилиг хөгжээн.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 9,3 хуу өскен. Үлетүүр продукциязының немелде өзүлдезин үүле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң күүсели-биле чедип алган. Каа-Хемниң хомүр-даш разрезиниң, «Тыва кобальт» комбинатының, Чадааананың саржаг заводунуң коллективтери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле өскелерден дээре көргүзүүглерлиг болган.

Продукция сайгарарының, үлетүүр бүдүрүлгезиниң хемчээлин өстүрериниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле квартал планын республиканың үлетүүр бүдүрүлгелериниң тус-тузында күүсеткени:

	План күүселдези	Хуулар-биле: бүдүрүлге хемчээлиниң өзүрүлдези	Хуулар-биле: күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү	Хуулар-биле: эрткен чылдың ол үеэнге деңнээрге (хуу-биле)
Эвилел чагыргалыг үлетүүр	106	106	110	
ооң иштинде:				
«Тыва даг-дүгү» комбинат	102	109	111	
Каа-Хем разрез	112	117	121	
Тываның электри четкизи	—	110	108	
«Тыва кобальт» комбинат	117	113	118	
Терлиг-Хая бүдүрүлгези	110	70	64	
«Тудуг кезектери» комбинат	103	83	96	
Ак-Довурактың ҮБК-зы	101	108	107	
Республика чагыргалыг үлетүүр	103	112	108	
Эзр комбинады	103	112	113	
Сүт комбинады	108	112	112	
Аъш-чем үлетүүрүүн эргелели	99,2	107	107	
Кызылдың хлеб заводу	96	98	97	
Чадааананың —«—	100	98	101	
Ак-Довурактың —«—	100,7	108	108	
Хову-Аксының —«—	103	106	106	
Бай-Хаактың —«—	113	118	126	
Пиво заводу	101	130	123	
Тараа продуктулар эргелели	116	107	102	

Тыва АССР-ниң үлетпүрүнүң түңнелериниң дугайында

Кызылдың сайгарылга базазы	118	108	112
Чадааананың тараа пунктузу	106	100	80
Үстүү-Енисейниң балык заводу	102	102	82
Респотребсоюзтуң үлетүүр комбинады	113	128	124
Типография	102	102	110
Даараныла комбинады	84	127	118
Алгы заводу	106	101	100,5
Карак четпестериниң өөредилге-бүдүрүлге чери	102	107	100,9
Тудуг материалдарының үлетүүрүүн каттыжымышкыны	104	102	102
Кызыл-Мажалыктың туйбу заводу	106	104	102
«Тыва-кодээ тудуг» трест	113	127	100,5
Шуурмактың ыяш пунктузу	117	131	102
Туранның ыяш пунктузу	108	120	98
Ыяш ажыл-агый эргелели	96	108	108
«Тыва септелге тудуг» трестиң тудуг кезектер заводу	100,4	99,6	103
Улуг-Хемниң ыяш үлетүүр ажыл-агыйы	108	116	108
Автосептелге заводу	93	107	106
Республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкыны	103	120	114

Бирги кварталда үлетүүр продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүргени дараазында чурагайлар-биле тодаратынар:

	кварталда бүдүргени	эрткен чылдың ол үеэнге деңнээрге (хуу-биле)
Электроэнергия—млн. квт-шак	41,6	111
Хомүр-даш — мүн тонна	211	116
Тудуг туйбузу—млн. кезек	7,1	104
Тудуг чугайы — тонна	407	68
Чыып-эптээр демир-бетон база бетон конструкциялар болгаш кезектер — мүн дөрбелчин метр	7,3	91
Сорттуг даг-дүгү — мүн тонна	13,3	122
Мебель—мүн рубль	244	102
Тудуг болгаш одаар ыяш сөөрттүлгези—мүн кубометр сал	123,3	108
ооң иштинде тудуг ыяжы— —«—	110,9	115
дилиг материалдары —«—	34,8	102
Хөм идиктер—мүн эжеш	20,8	109
Кидис идиктер—мүн эжеш	18,4	100,6
Даараглыг кылыглар—мүн рубль	313	113
Эзт, I категорияның белен продуктулары-биле — тонна	1577	111
Колбаса кылыглары — тонна	317	111
Мал саржаа — тонна	115	94
Чалаң сүт продукциязы — тонна	3574	130
Далган — тонна	3190	90
Холуксаалыг мал чеми — тонна	3486	92
Хлеб болгаш хлеб-булка кылыглары—тонна	4421	103
Кондитер кылыглары — тонна	200	96
Дус (аъш-чемге)—тонна	3674	137
Балык тудары — тонна	15	100,0
Пиво — мүн дал.	45	2,4 катап
Эзиртпес суксуннар — мүн дал.	13	62

1974 чылдың бирги кварталында 26 тонна хөмүр-дашты, 1286 тонна сорттуг даг-дүгүн, 6,8 мүн эжеш хөм идиктиг, 15 тонна мал саржаан, 674 тонна чалаң сүт продукциязын иландан ажыр бүдүрген. Ол ышкаш продукцияның боттүвезиниң планы база күүсеттинген.

Ооң-аъш-чемге(аъш-чемге)—тонна 3674 137
Балык тудары — тонна 15 100,0
Пиво — мүн дал. 45 2,4 катап
Эзиртпес суксуннар — мүн дал. 13 62

Ооң-аъш-чемге чергелештир үлетүүрүүн ажылында чамдык четпестер база бар. Сайгарылга хемчээлиниң болгаш бүдүрүлгениң ниити хемчээлиниң талазы-биле 6 бүдүрүлге, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле 13 бүдүрүлге кварталда бердинген онаалдазын күүсеттээн. Тудуг туйбузун, тудугга хереглээр чугайны, даланны, эзиртпес суксуннарны бүдүрүп үндүрер талазы-биле бирги кварталда планныг онаалдалар күүсеттинмээн.

ТЫВА АССР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ.

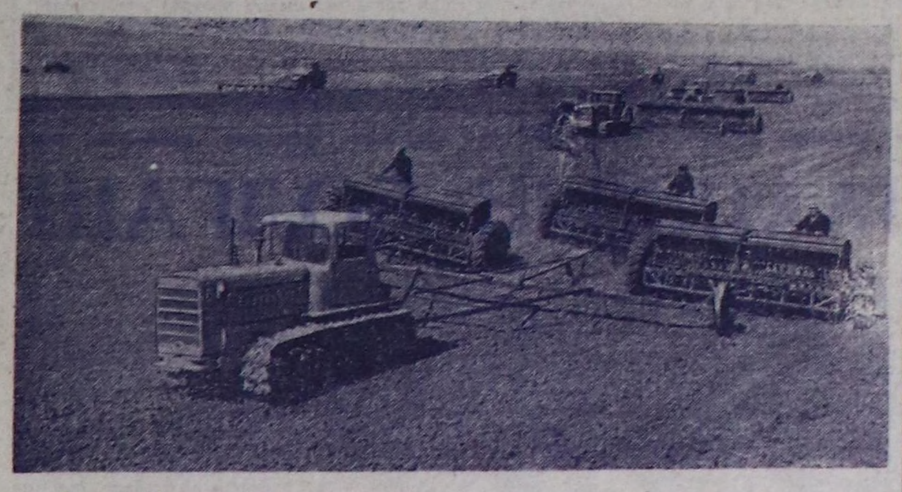

Чикмент областың тараажылары Казахстанда часкы хову ажылдарынче бирле дугаарында кирген.

Областың чер ажылдыглары тодарадыкчы чылда чазын чажар культураларның шөлүн алгыдарының немелде курлавырларын тып турар. Чижээ, Ленинск районнуң Жданов аттыг совхозунуң тараажылары чазын чажар культуралар тарыыр 1600 гектар черни шиңгээдип алырын шинтпирлээн.

ЧУРУКТА: Ленинск районнуң Жданов аттыг совхозунда көк-тараа чаштырылгазы.

А. ИДРИСОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ХОВУ-АЖЫЛДАРЫ

Часкы хову ажылдары Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чылы» колхозтуң шөлдеринде хүн келген тудум-на калбарып турар. Дөрт агрегат Ак-Шат ховузунда 500 ажыг гектар шөлүн шыгын базырган. Баштайгы хүннерде Ооржак Стай-оол 146 гектар, Ондар Очур-оол 117 га тарылга шөлүн илиртээн. Куулар Анай-оолдуң удуртканы 12 кижи составтыг суггатчылар звеновзу Кызыл-Хадында 130 гектар шөлдү суггарган.

«Чырда-Бажы» совхозтуң Улуг-Ховуда часкы хову ажылдары эгелээн.

М. СЕВЕН.

Н. В. Подгорныйның Парижке ужуражыышкыннары

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корр). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Францияның Премьер-Министри П. Мессмер-биле апрель 6-да ужурашкан. ССРЭ-ниң күрүне делегациязының баштыны Франция Республиканың Президентизи Жорж Помпидунуң мөчээнинге холбаштыр совет улустуң кажыдалын Премьер-Министрге илергейлээн.

Н. В. Подгорный болгаш П. Мессмер ийи чурттарның улустарының үндезин эрге-ажыктарынга харылаан турар ССРЭ-ниң болгаш Францияның арызында найыралды, чөпшээрежилгени болгаш кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдериниң оруктарының талазы-биле санал-онал солчуушкунун кылган.

Ужуражыышкынга ССРЭ-ниң Францияда элчини С. В. Червоненко болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының дузалакчызы В. В. Кортунов олар кирешкен.

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корр.). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный АКШ-ның Президентизи Р. Никсон-биле апрель 7-де ужурашкан.

Ажыл-херекти, чугула байдалга эрткен беседа үеэнде совет-америк харылзаалар айтырыгларын, а ол ышкаш Совет Эвилелинге Р. Никсонуң ам келир деп турарынга хамаарыштыр делегейниң чамдык айтырыгларын чугаалашкан. Чоокку Чөөн чүкке таарыштырылгага болгаш делегей байдалының өске-даа айтырыгларынга хамаарышкан санал-онал солчуушкунуу аңаа болган.

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корр). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Японияның Премьер-Министри Какуэй Танака-биле апрель 7-де ужурашкан болгаш беседа кылган.

Беседа үеэнде совет-япон харылзааларының янзы-бүрү талаларынга хамаарышкан айтырыгларны чугаалашкан.

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корр.). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный Ливияның Премьер-Министри Абдель Салам Джеллуд-биле апрель 7-де ужурашкан.

Н. В. Подгорный болгаш А. С. Джеллуд ийи талаларының кайызынга-даа сонуургаачыг болуп турар айтырыгларны чугаалашкан.

Хүндүлүг атты тывыскан

Театр ураш түүлүүгө ачыхавыяазы дээш, республиканың хөгжүм-шин театрының артизи Зоя Николаевна Голубевага Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи деп хүндүлүг атты Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң бо чылдың апрель 5-те Чарлыын ёзугаар тывыскан.

ДЫҢНАДЫГ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле Тыва АССР-ниң соңгулда комиссиязы Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бажыңының үшкү каңдында турарын дыңнатты. Телефону № 34-00, 34-25.

* * *

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединге соңгулда талазы-биле Кызылдың № 409 соңгулда округунуң соңгулда комиссиязы Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бажыңының ийигги каңдының № 30 өрээлде турарын дыңнатты.

Телефону № 31-26, 47-37.

АПРЕЛЬ 20: КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮ

Эң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаар.

В. И. Ленинниң төрүттүүген хүнүнге тураскааткан апрель 20-де болур коммунистиг субботник хүнүнде организастыг ажылдаар дээш белеткел ажылдарын республиканың тараа хүлээн алыр черлери доосканнар. Эрткен чылын субботникке 292 кижи киришкеш, 898 рубльдиг ажылын кылган болза, бо чылын 280 кижи 1259 рубльдиг ажылын кылыр. Ол хүн 43 тонна сорттуг далганы, 58 тонна мал чемин бүдүрер.

Тодарадыкчы дөрткү чылдың чаа дүжүдүн хүлээн алырыга тараа хүлээн алыр черлериниң материал-техниктиг баазазын белеткээринге улуг хемчээлдиг ажылдар чоруттунар. Ооң иштинде 6400 тонна тараа кирер складтар, тарааның ол-шыгын кургадыр 2 агрегат, бок-холумаан арыгаар 4 машина септелгеден үлер, 800 дөрбелчин метр ханаларны чугайлаар.

Кызылдың сайгарылга базазының, Чадааананың, Туранның тараа хүлээр черлериниң белеткели эки. Тараа хүлээн алыр черлериниң ажылдакчылары ленинчи коммунистиг субботник хүнүнде бүдүрүкчүлүг ажылдан эрттиргеш, тоску беш чылдың фондузунче 1259 рубльди шилчидер соруглазын күүседириңге долу бүзүрелдиглер.

Ч. ДОСПАН,
республиканың тараа продуктулар белеткээр бүдүрүлге эргелелиниң кол инженери.

Үлүүн киирерлер

ЧАДААНА. Ыяш ажылагый черииниң коллективи В. И. Ленинниң төрүттүүген хүнүнге тураскааткан коммунистиг субботникке организастыг киржирин шинтпирлээн. Участок бүрүзүнде ол хүн кылыр ажылды тодаткан. Бо хүннерде белеткел ажылдарын калбартын чоруткан.

Ыяш ажыл-агый черииниң ажыл-ишчилери апрель 20-ниң хүнүнде 56 кубометр тудуг ыяжын, 30 кубометр дилген материалдарны белеткээр болгаш өске-даа ажыктыг ажылдарны кылыр.

Коллектив кежигүннери ажылдаан акшазын беш чылдың фондузунче шилчидип, боттарының үлүүн киирерлер.

М. СЕВЕН.

ТЫВА АССР-ДЕН ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОКРУГТАРНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫНЫҢ СОСТАВЫН БАДЫЛААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулда дугайында Дүрүмнүң» 47, 48 болгаш 49 үүлдерингө үндезилээш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Тыва АССР-ден ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын хөй-ниити организацияларының, ажылчы чоннар ниитилелдериниң болгаш коллективтериниң мооң адаанда толээдекчилери составтыг кылдыр бадылаар:

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КЫЗЫЛДЫҢ ЧӨӨН ТАЛАКЫ № 646 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Оюн Арыстанович **Толгар-оол** — Тыванын дыл, литература болгаш төөгүнүн эртем-шинчилел институдунуң эртемденнеринден болгаш эртем ажылдакчыларындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Иван Александрович **Ильин** — ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары Раиса Павловна **Тюнина**— Тываның сүт комбинадының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Леонид Васильевич **Бойко**— Кызылдың пассажирлер автотранспортунуң бүдүрүлгезиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Августа Прокопьевна **Миронова** — Кызыл хоорайның харылзаа белдириниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Валентина Александровна **Миронюк** — Тыва АССР-ниң Культура Министерствозунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Биче-Уруг Сириндыковна **Ондар** — Кызыл хоорай Совединиң «Көк-Тей» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Зинаида Сарыг-ооловна **Сат** — Кызылдың башкы училищезиниң башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Тенек-оол Биченекович **Түлүш** — «Кызыл тудуг» тудуг эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Лилия Байкараевна **Хайдып**—Кызыл-садыгның «Детский мир» садыг бүдүрүлгезиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Иван Григорьевич **Шевела** — Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КЫЗЫЛДЫҢ БАРЫЫН ТАЛАКЫ № 647 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Леонид Алексеевич **Забоев** — Кызыл хоорайның коммунистиг организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Доржу Көк-оолович **Куулар** — республика эмнелгезиниң медицина ажылдакчыларының коллективинден.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары Галина Анандыевна **Сагаачева** — Кызылдың күрүвениң башкы институдунуң чырыдышкын, дээди школа болгаш эртем албан черлериниң ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Валентина Мартемьяновна **Акулова** —Кызылдың даараныла комбинадының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Салчак Отпак-ооловна **Алдын-кыс** — Тыва АССР-ниң Сан министерствозунуң болгаш Күрстрах эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Алексей Андреевич **Леушкин** — Тываның транспорт эргелелиниң Кызылдың № 2 автотранспорт бүдүрүлгезиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Любовь Лабибовна **Поломошнова** — «Тыва тудуг» трестин № 48 тудуг эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Виктория Феликсовна **Сеглеңмей** — Тыва АССР-ниң Чуртталга-коммунал ажылагый министерствозунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Лидия Андреевна **Турманова** — Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Борис Николаевич **Шеховцев**— Тываның транспорт эргелелиниң Кызылдың № 1 автотранспорт бүдүрүлгезиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Татьяна Ивановна **Шиляева** —республика типографиязының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БАЙ-ТАЙГАНЫҢ № 648 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Ламажык Хертекович **Допул** — Бай-Тайга районнуң коммунистиг организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Владимир Хертекович **Сүге-Маадыр**—Мөңгүн-Тайга районда Мугур-Аксы суурнуң ажылчы чоннарының ниити хуралындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары Мария Васильевна **Дробышевская** — Бай-Тайга районнуң Тээли сес чыл школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Дарья Чымааановна **Иргит**— Бай-Тайга районнуң хереглекчилер ниитилелинден.

Салчак Шавыраевич **Комбу** — Бай-Тайга районнуң «Бай-Тал» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнилериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Любовь Салчаковна **Күжүгет** — Бай-Тайганың район эмнелгезиниң медицина ажылдакчыларының коллективинден.

Оңгак Комбуевич **Куулар**— Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профессионалдар эвилелиниң организациязындан.

Вера Серотовна **Кыргыс** — Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң колхозчуларындан.

Матнак Күжүгетович **Норбу** — Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуң Найырал салбырының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Чурук Баданович **Салчак** — Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуң ажылчыларындан, көдээ ажыл-агый специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Кара-кыс Седен-ооловна **Хертек** —Бай-Тайга районнуң күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профессионалдар эвилелиниң организацияларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КАА-ХЕМНИҢ № 649 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Аркадий Никандрович **Габышев** — ажылчы чоннар депутаттарының Каа-Хем район Совединиң күүскомунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Тамара Анатольевна **Парчин** — Тожу районнуң Бүгү-эвилелдиң Аныяктарның Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары Зоя Леонтьевна **Фатьянова** — Каа-Хем районда Сарыг-Септиң № 2 уруглар садының ажылдакчыларының коллективинден.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Виктор Ефимович **Арчумаев** — Тываның автомобиль орударын тудар болгаш ажыглаар бүдүрүлге эргелелиниң № 1104 орук участогунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Светлана Аржандаевна **Килик** —Каа-Хем районда «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуларындан.

Анна Васильевна **Кузьменко** — Тожу районда Ырбан ортумак школаның башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Александр Иванович **Михальченко** — «Тыва сүт тудуг» трестин № 3 көжүп чоруур мехколонназының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Евгения Кирилловна **Черниговцева** — Каа-Хем районнуң амыдырал хандырылга комбинадының даараныр цехинин ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Василий Андреевич **Чигарских** — Каа-Хем районнуң коммунистиг организациязындан.

Василий Павлович **Шумов**— Тоора-Хемниң септелге-тудуг участогунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Анна Шараевна **Ширап**— Тожу районнуң коммунистиг организациязындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫКТЫҢ № 650 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Долчун Кадыг-ооловна **Ооржак** — «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Александр Григорьевич **Кувшинов** — Барыын-Хемчик районнуң коммунистиг организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары — Монгуш Манданович **Чудак** — Барыын-Хемчик район эмнелгезиниң эмнелге ажылдакчыларының коллективинден.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Виктор Абрамович **Бакулин** —«Тыва даг-дүгү тудуг» тудуг эргелелинде коммунистиг организациязындан.

Клавдия Ивановна **Корзулло**—Барыын-Хемчик районда Кызыл-Мажалык сес чыл школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Валентин Владимирович **Муравьев** — Барыын-Хемчик районнуң Бүгү-эвилелдиң Аныяктарның Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң организациязындан.

Зоя Шыырановна **Ооржак**— Барыын-Хемчик районда «Шекпээр» совхозтуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Часкылык Көк-кысович **Ооржак** — Барыын-Хемчик районда «Доң-Терезин» совхозтуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Кара-кыс Соянович **Ооржак** — Барыын-Хемчик районнуң хереглекчилер ниитилелиндеп.

Достак-оол Кончук-ооловна **Саая** — Барыын-Хемчик районда «Хемчик» совхозтуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Хөвеңмаа Дарымаевна **Хомушку** — Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БИИ-ХЕМНИҢ № 651 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы Михаил Петрович **Бессмертных** — Бии-Хем районнуң коммунистиг организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Эрес-оол Дүктүг-оолович **Куулар** — Бии-Хем районнуң Туранның амыдырал хандырылга комбинадының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары Биза Лопсановна **Самбуу**—Бии-Хем районнуң Бүгү-эвилелдиң Аныяктарның Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң организациязындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Альбина Дмитриевна **Адамович** — Бии-Хемниң район эмнелгезиниң эмнелге ажылдакчыларының коллективинден.

Иван Миронович **Горохов**— Бии-Хем районнуң «Сельхозтехника» салбырының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Владимир Никанорович **Кочкин** — Бии-Хем районда «Саян» совхозтуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериннен болгаш албан-хаакчыларындан.

Владимир Ефимович **Лазаров** — «Тыва көдээ тудуг» трестиң Бии-Хемде № 957 көжүп чоруур мехколонназының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Татьяна Санаевна **Маады**— Бии-Хем район эмнелгезиниң эмнелге ажылдакчыларының коллективинден.

Любовь Григорьевна **Романова** — Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң Туран сүт-бараан фермазының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

(Төнчүү 3-кү арында).

Найысылалдың парторганизацияларында

ОРГАНИЗАСТЫГ ДООЗАР

Амгы үеде партия политчырыдыышкынның четкизинде болгаш экономиктиг бүгү-ниити өөредилгезинин чылын доозарынын үе-чадазы чоокшулап олурар. Кызылда районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының коллективинде өөредилгени организастыг чорудуп турар. Ол коллективте экономиктиг билигнин 90 шактыг программазын өөренип турар. Экономиканың үндезинин болгаш бүдүрүлгени эргелеп-башкарарының айтырыгларын өөренир школада инженер-техниктиг 44 ажылдакчы хаара туттунган. Оларның аразында 13 коммунист, 7 комсомолчу бар.

Экономиктиг өөредилгенин эге звеновунда 94 кижи өөренип турар. Оон ынай дээш болгаш ортумак өөредилге черлеринде бот-өөредилге-биле 23 кижи, ажылчын аныяктарның кежээки школазында 4 кижи, марксизм-ленинизмнин кежээки университединде 4 кижи өөренип турар. Ук коллективте политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгенин кичээлдери өөредилге чылы эгелээнден бээр докладамал эки шынарлыг, бедик деннелге эртип келген.

Оон-биле чергелештир найысылалдың чамык парторганизациялары партия чырыдыышкынынче болгаш экономиктиг өөредилгеже ындыг кончуг кичээнгей салбайн турар. Чижээ, «Тыва суг-тудуг» трестте парторганизация (эрги турган секретары эш Панкратов) политчырыдыышкын болгаш бүгү-ниити экономиктиг өөредилгени четпес организастаан. Ында янзы-бүрү хевирнин өөредилгези улуг озалдаашкын-биле эгелээн. Ылангыя ажылчын, албан-хаакчылар экономиктиг билигнин өөредилгезинге чамдыызы хаара туттунмайн турган.

Ол коллективте политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгенин кичээлдери колдуунда парторганизацияның отчет-сонгулдалыг хуралының соонда эгелээн. Амгы үеде трестте экономиктиг өөредилгенин чорудулгазынга дузалажыры-биле чөвүлелди тургускан. Экономиктиг угланыышкынныг теоретиктиг семинарда инженер-техниктиг 32 ажылдакчы өөренип турар. Ол-ла трестин тудуг-монтаж эргелелинде болгаш бот-орулга-чарылгалыг участогунда коммунистиг күш-ажыл школаларының кичээлдери үзүктел чок эртип турар. Ол школаларда 81 ажылчын өөренип турар. Үстүнде айыткан коллективтерде партия политчырыдыышкынның болгаш бүгү-ниитинин экономиктиг өөредилгезин организастыг эки түннелдиг доозары-биле белеткел ажылдары бо хүннерде күштелген.

ПАРТДОКУМЕНТИЛЕРНИ СОЛААН СООНДА

Бөдөө ажыл-агый министерствозунун автобаза коллективинин коммунистери чаа партбилет алгандан бээр үр-даа үе эртпээн. Автобазаның партия эге организациязы ажыл-ишчилерни шалынкын күш-ажылче мобилизастаар талазы-биле организастыг политмассалыг хемчегларни улам-на күштелдирген. Автобазаның ажыл-ишчилери февраль айның бүдүрүлге планын 115 хуу күүсеткен. Кызылдың автотранспорт бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка мурнуку одуруугже кирген. Баштайгы түннел-биле алырга ажыл-агый бирги кварталдың бүдүрүлге планын 108,8 хуу күүсеткен.

Автобазада коммунистер шупту социалистиг чарыштың мурнакчылары. Оларның аразында коммунистер А. Забряников, В. Мегинский, А. Подольский, И. Хабаров олар боттарының хүлээлгелерин үргүлчү ажыр күүсеп, чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турар.

Бо хүннерде республиканың колхозтарынга, совхозтарынга чүүк өөргүлгезин хандырып, ол автоажыл-агый машина-техниканы часкы хову ажылынга белеткеп эгелээн.

ЧАРЫШЧЕ САГЫШ САЛЫЫШКЫН

Кызылдың № 48 тудуг эргелелинде партбюро, профсоюзтар комитеди тоску беш чылдың тодарадыкчы дөртү чылының планныг онаалдаларын ажыр күүседир дээш ажыл-ишчилерни чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерже сорук киирип, политмассалыг болгаш организакчы хемчегларни күштелдирип, социалистиг чарышты калбартырының айтырыынче кичээнгейни угландырган.

Март айның түннели-биле алырга ол мурнакчы бүдүрүлгенин штукатуржулар бригадаларындан Е. Бизьлова бригадирлээн 19 штукатуржулар хүн бүрүде эжыл нормазын ажыр күүседип турган, ай планын 130,3 хуу күүсеткеш, мурнакчы болган. Ийиги черни В. Сергеевтин бригадазы алган.

Малярлардан социалистиг чарыштың тиилекчизи И. Софроновның комплекстиг бригадазы болган. Ийиги черни Р. Григорьевага удурткан комсомолчу-аныяктарның бригадазы алганнар. Ол бригада моон мурнунда ортумак ажыл-ишчилерниң санынга кирип турган. Ам ында № 35 профтехучилищениң доозукчулары 19 комсомолчу аныяк кыстар ажок хейаттыг ажылдап турар. Оларның кылган ажылы чүгле эки болгаш тергиин шыварга хүлээп алдынып турар. Комсомолчу-аныяктар бригадазының ажыл-херээнде чедиишкинни улам ынай быжыглаарыбиле эргелелдиң кол инженери ол бригаданы болдунун хайгааралында алган. Ук бригада Л. Мязинаның мурнакчы бригадазы-биле чаржып турар.

Боттандырып кирипкен

СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бюрозу Совет Тыванын 30 чыл оюн төлептиг уткуур дугайында доктаалды хүлээп алган. Ол талазы-биле тускай хемчегларни база ажылдап кылгаш, ажыл-агыйлар, албан организация черлеринче тараткан. Амгы үеде райкомнуң үндүрген шиитпирин парткомнар болгаш партия эге организациялары амыдыралга боттандырып кирипкен.

Бо талазы-биле «Мурнакчы» колхозтуң парткому идепкейлиг ажылдап эгелээн. Колхозтуң девискээринде көскү агитацияны чаартып турар. Колхоз баштаар чериниң конторазында эгелээш, бригадаларда, фермаларда тодарадыкчы 1974 чылдың социалистиг хүлээлгелерин чараш, билдингир кылдыр бижээш аскылаан. Уруглар садының болгаш эмнелге коллективинде көскү агитацияның утказын Совет Тыванын 30 чыл оюн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуурунче угландырган болгаш Тыванын социалистиг оруктап шапкын хөгжүлдезин көргүскен монтажтарны, санчурагайларны, плакаттарны кылган. Колхозтуң девискээринче кирер улуг орукта «Мурнакчы» колхозче кирип моорлаңар!», «Чоруулар чогузун!» деп орус, тыва дылдарда бижээн. Колхозтуң хой ажылын сайзырадып турарын көргүспүшаан, ол ажылче аныяктарны кыйгырып турар утнаны көргүснен, уран-шевер кылган чуруктарны таваан бетоннап турган кылган демир чагыларда аскан. Ол ажылды кылырынга Кызылдың уран чүүл училищезинин доозукчузу Майны Биче-оол, РСФСРниң алдарлыг башкызы Майны Салчак (кайызы-даа Шуй ортумак школазының башкылары) адашнылар улуг үлүүн киирип, чогаадыкчы чоруун көргүскеннер.

Чоокта чаа колхозта хөрээженнер чөвүлели Совет Тыванын 30 чыл оюнга уткуштур агитквартираларның боттывынгыр уран чүүл көрүлдезин эрттирген. Аңаа 8 агитквартиралар киришкен. Бирги черни «Челээш» (даргазы Манчы Донгак), ийиги болгаш үшкү черлерни «Чечек» (даргазы Чимисмаа Салчак), «Хаяа» (даргазы Вера Конгар) олар ээлээннер. Жюри концерттериниң бедик уткашынарлыын демдеглевишаан, 45 киржикчилерни болгаш тиилекчи болган агитквартираларны хүндүлел бижиктер, өртектиг белектер-биле шаңнаан. Амгы үеде колхозтуң бот-тывынгыр уран чүүл хой коллективи район көрүлдезинге белеткенип эгелээн.

Көдээ Советтиң болгаш хой-ниити организацияларының идепкейи-биле суур чаагайжыдылгазынга белеткел ажылдарын чорудуп турар. Штакетниктеп херим кылыры-биле тос машина ыышты шефбиле белеткээш, колхозтуң ыяш дилер черинде дүжүрген. Ажыл уламчылавышаан.

Партком, көдээ Совет болгаш колхоз баштаар чери Совет Тыванын 30 чылы оюн төлептиг уткуур дээш хой ажылдарны планнаан болгаш оларны кылып чорудуп турар.

Б. БАРБА.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ МАЛЧЫННАРЫНДА

ЧАШ ТӨЛҮНДЕН МАЛ ӨЗЕГ

ХОЙ БҮРҮЗҮНДЕН ХУРАГАН

«Тоора-Хем» совхозта хой болдаашкыны орту эртип бар чоруур. Барык-ла кодан бүрүзүнден өөрүнчүг медээ кээп турар. Совхозтуң мурнакчы хойжуларының бирээзи Бараан Лузужук төрээн 151 хоюндан 165 хураганны камгалап алгаш, өскелерни мурнай берген. «Төрүүр 100 баш хойга онааштыр 95 хураганны алыр деп социалистиг хүлээлгемни үргүлчү бодап чор мен. Ол дээш бүгү-ле арга, күш-биле ажылдаар — сорулгам ол. Соглээн сөс — керткен ыяш болгай»—деп, Лузужук чугаалап орар. Аныяк өг-бүле Виктор биле Людмила Бичемейлер: «хойдан чарылбас бис...» дээр улус. Хар улут, берге чыл болган 1973 чылда безин бо аныяктар черле шыырак ажылдаан. Ам оларның көргүзүү база бедин: төрээн 256 хойдан 260 хураган бүрүп алдынган. Ээлээн каш чылда хой малдап келген. Кол Бүрбүлдей 300 хойдан 304 хураганны камгалап алган. Иван Барыылдың төрээн 300 хоюнун хураганнары база менди.

Бо үстүнде хойжулар арткан төрүүр хойларындан чаш төлду чидириг чок камгалап, эки доруктуруп алырын хүлээгеннер.

ОДООК—ЭКИ САКМАНЩИК

Бежен ажыг харлыг Бараан Одоок сакманщиктен ажылдаарынга кончут ынак. Ук ажылга өөренгени, эптин ажок. Бо кыжын ону Арбыкта хойжу Виктор Бичемейже чоруткан. Мергежилдиг сакманщик ам дээрезинде бежен хураганны хүлээп алган, кадык-шыырак өстүрүп турар. Чаш хураганны эмзирери, чемгерери, хүндүс, дүне дыштандырары, иелеринге чагыштырары болгаш сакманщиктиң өскедаа үүрмек ажылдарын кылырынга Одоок ында өске сакманщиктерин өөредип турар.

Хүлээп алган хураганын менди ажаап доруктурар, ак сеткилдиг, үдегерлиг ажылдаар дээш совхозтуң сакманщиктери аразында чарыштыг. Ол чарышта эң тергиинниң бирээзи — Бараан Одоок.

АПРЕЛЬ ТӨНЧҮЗҮНДЕ

Иви мал апрель төнчүзүнде оолдан эгелээр. Аңаа баш бурунгаар белеткел — ивижилерниң онза харысалгалыг бир ажылы. Өдүгенде, Кадыр-Өөсте болгаш Хамсырада он ажыг кодан ивижи аалдар малының чаш төлүн менди камгалап алыр дээш социалистиг чарышты калбарткан. Төрүүр мындының саның база катап ыяк тодарадыр, баглаар черин болгаш баг-маңчаан кылып, дусту чудуруп чедирип ап, чаш төл хүлээп алыкчыларынга арга-сүмени кадып, төрээн мындыларның кададын эки организастап турар. «... Эки белеткенин алгаш, чуткуддут ажылга изигизиг тудуп турган 2900 ажыг мындыдан ол хире анай дээш демисежир бис!» деп, совхозтуң иви салбырының эргелекчизи Бараан Чигжит чугаалаар.

Ивижи бригадалар бот-боттарының аразында ажыл ижин совхоз төвүнде «Чанныг» деп рацияны дамчыштыр эки билчип ап турарлар. Хамсырада иви звеновундан Бараан Дагбажык оон рация-биле мынчаар дамчыткан:

«100 мындыга онааштыр 85 анай алыр дээн хүлээлгевисти ыяап-ла ажыр күүседир бис. Өске бригадаларга аштырбазын хүлээндивис. Бисте байдал черле эки-дир...».

Чаржыцар-ла, ивижилер!

А. НУГУУРАК.

Хой ажылында чугула кижилерниң бирээзи—суг сөөртүнчүзү апарган. Оон келирин чүгле малчыннар эвес, харын чаңчыга берген хойлар безин четтиккес манаар.

Суг сөөртүр кижи херек кырында чүгле чолаачы эвес, харын-даа почтачы, чаа медэзниң чедиричизи — шапкынчы болуп турары сонуурганчыг.

Тумат Лагер-оол ындыгларның бирээзи.

Партия кежигүнүнге кандидат, автомашинаның мергежилдиг башкарычызы оон дугайын Ак-Чыраа салбырның малчыннары аажок мактап, «О. Шынаа» совхозтуң удуртукчулары-даа чугаалаар.

ЧУРУКТА: Тумат Лагер-оолдуң сугну автомашинадан суггарылга савазынче дамчыдып турары.

САКМАНЩИКТЕР

Бедик шорааннарлыг, кызыл көшкелерлиг, кара хааларлыг кадыр дагларның ыжык черлеринде кыштаглар. Ол коданнарга баарга хураган-на хураган. Часкы хүннүң хереллинге курган өдекте дешкилешкен, чемненген, суг ишкен, чамдыктары удумзураан...

Төрүттүнген хүнүнден эгелээш, оларны камныг, эргелиг ажаап, шын доруктуруп келген кижилер—сакманщиктер ам-даа хураган аразында: ижер-чиирин белеткээн, кажаатурлаан арыглаан, немешкен хураганнарны хүлээп алган, чайжок-ла ажылдаан турар.

«О. Шынаа» совхозка чорааш көргенивис. мындыг чүрүмалга республиканың кайы-даа булуннарынга таваржып болур. Хойжуларның шынчы дузалакчылары сакманщиктерни ийи бөлүкке чарып болур: бирээзи—малчын-сакманщик, оларга колдуундала өг-бүленин хөрээжен ээзи, ийиги кадарчы болур; ийигизи —колхоз, совхоз төптери суулардан чоруттурган, хойжуларга тур дузалажып келген кижилер.

Бирги чурукта — совхозтуң мурнакчы хойжузу коммунист Седен Намый-оолдуң кадайы Чаанмай Сояна. Бо хүннерде оон ажаалдазында хураган 160 ажыг. Ийиги чурукта—Чамзырай Күсиени кызымак ажылгыр кижи дээрзин совхозтуң чону чугаалажыр. Ам оон өстүрген хураганы ийи чүс ашкан.

Совхозтуң өргүн сүрүүнче мун-мун хураганнар, ажылагыйга чаа-чаа коданнар немежип турары өөрүнчүг. Мында кызымак ишчилериниң—сакманщиктериниң биче эвес улуг хуузу бар.

Д. АЛЕКСАНДРОВ.

АВТОРНУҢ ФОТОЛАРЫ.

СОРУК КИРГЕН

СЭКП обкомунуң X пленумунуң доктаалын чедиишкиниң боттандырары дээш демисел республиканың бүгү черлеринде калбарган. Малчыннар, ылангыя хойжулар СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Быйгырының танышкаш, улам бедиткен социалистиг хүлээлгени алган. Малчыннарны сөзү ажыл-херек кырында боттанып турар.

Тодарадыкчы чылда районнуң малы хүр кыштаглаан. Малдың өзери оон чаш төлүн менди алырында, ылангыя амгы үеде шээр малдың оолдаашкыны бүгү ажыл-агыйларда массалыг калбарган. Мал төлү камгалап алыры мурнуку кайы-даа чылдан эки болуп турары өөрүнчүг.

Чаңгыс чижек. Баян-Талада «Октябрь 30 чылы» колхозтуң баштайгы оолдаан 5268 хоюнун хураганы 5374 болган, ында чүс ажыг хой ийистээн. Чүс хойга онааштыр 90 хураган алыр дээн социалистиг хүлээлге чедиишкиниг күүсеттиниң турары моон илдеп-дир.

К. ОРУС.

Чөөн-Хемчик район.

БИРГИ БРИГАДАДА

Республиканың кайы-даа ажыл-агыйларында мал оолдаашкыны бо хүннерде массалыг улашкан. Баян-Колда «Х Улуг хурал» колхозтуң А. С. Хөпенчикке удуткан бирги хой бригадазында оолдаан 3540 хойнуң хураганы 3561 болган, олар шупту менди.

Күжү семис, хүр чыл ашкан малдың продуктулуу-даа бедик, оон чаш төлү база боткуг, дүрген мөндыычал болуурун ажылдың практиказы улам бүзүреткен. Байкара Доржаның коданындан баштайгы төрээн 295 хойдан он хураган артык болган. Оолдаан хойларның сүүү элбек, хураганы семис болуп турар.

Малчыннарга дузалажып барган сакманщиктерниң кызымак, мергежилдиг күш-ажылын мактаары чөптүг. Комсомолчу аныяктардан Сергей Наныкпан, Зоя Сарыг-оол, Роза Думваа, Кима Содунам оларның ажылын хойжулар үнелеп турар.

Ч. ХОМУШКУ.

Улуг-Хем район.

ХОЙ АЖЫЛЫН—ПАРТИЯ ХУРАЛЫНГА

Тургустунга-ла чыл безин четпээн «О. Шынаа» совхозтуң ажыл-ишчилери бо хүннерде шудургу ажылдап турарлар. Совхозтуң экономиказының кол адыры хой ажылының талазы-биле олар дараазында социалистиг хүлээлгелерни алган: төрүүр чүс хойга онааштыр 92 хураганны камгалап ап, хой бүрүзүнден 2 килограмм дүктү кыргыыр, күрүнеге 38 тонна дүктү садар, эзтке дужааган бир хойнуңна ортумак деңзизин 40 килограммдан кудулатпас.

Кыштаглаашкынның база хой оолдаашкынының байдалын, аңаа коммунистерниң киржилгезин чугаалашкан партия хуралы «О. Шынаа» совхозтуң төвүнге болуп эрткен. Иletкелди партия эге организациязының секретары Б. Күнзен кылган.

Совхозтуң коммунистериниң 70 хуузу хой ажылында. Олар хой ажылын хөгжүдер дугайында чугаалашкан партия обкомунуң X пленумунуң шиитпирлерин изин-биле деткип, херек кырында боттуг ажылды чорудуп турарлар. Сүрүң-оол Маадыр, Санчат Наныат, Мурзукай Мунзук, Седен Намый-оол олар чылдың-на эки-түңнелдерни көргүзүп келген. Бо үеде оларның коданнарында малдың байдалы эки, хой оолдаашкыны дооступ, чаш төл менди алдынын турар. Совхозтуң коммунистери кежигүн эвес хойжуларга чүгле хууда үлегер-чижээн көргүзүп, оларның хурал-сутлаага саналдарын сайгарып, чугаалажып турар эвес, харын-даа хүн бүрүнүң дузазын чедирип, арга-сүмезин кадып турар. Партия хуралының шиитпирин өзүгаар коммунист малчыннарны кожазында ийи-үш хойжуларга быжыглап каан болгаш олардан шефке алган кижилериниң ажылының талазы-биле отчёдун негээрин чүрүмчүткан.

Кыштаглаашкын үезинде чамдык бергедээшкиннер турган. Чижээ, олар-белчиринің багай болганындан мал чеми чедишпес турган. Республикадан холуксаалыг чемнер, өске ажыл-агыйлардан сиген садып ап турган, берге байдалдан үнген. Хой суггарары берге айтырыг турган. Кыштаглар кадыр-берт черлерде, суг сөөртүр машина чедишпес. Ынчалза-даа сөөлгү үеде ол айтырыг база-ла эки талазынче шиитпирлеттинген.

Ажыд-агыйда 13 муң ажыг төрүүр хой бар. Март 20-ге чедир 8503 хой оолдаан, оон 8520 хураган алдынган. Ээлээн хөй хой ара салган. Чамдык малчыннар багай ажылдаан деп хуралга демдеглээн.

Малдың чаш төлүн менди ажаап ап, эки ажылдап турар мурнакчы эштер хөй. Оларга Чооду Болай-оол, Шокар Бадый, Янчып Кара-оол, Дамдың Ловакин, Доржу Дупшун-оол, Эзир Биче-оол, Эрелчин Кара-оол болгаш өскелер-даа хамааржыр. Малчыннарны чымыштыг ижинге улуг дузаны тозан чыгам сакманщиктер чедирип турар. Чүлдүм-оол Севилбаа, Биче-оол Баранмаа, Владимир Шокар, Чамзырай, Күске, Саяна Чаанмай олар эң хөй хураганнарны ажаап, доруктурган.

Хуралга саналдаргаан коммунистер амгы үеде сорулгаларга доктааганнар. С. Намый-оол сарыг-биле демиселге баш бурунгаар белеткенириниң чугулазын айыткан. Аалдарга сарыг хоранаар эмин чедиреринин чугулазын немей чугаалаан. Дагда кыштаглардан эрте ол-шык шынааже кирип чазаглаарын бо чылын болдурбас болза чогуур деп, К. Доржу, М. Коштай-оол олар саналдаан. Чүге дээрге, чазагга хат-кагыскыдан, ол-шыктан хой, хураган хорап турган. Ындыг болганда, кыштагларга суг чедирерин эжиждери чугуда. Зоотехник М. Эрес-оол чамдык малчыннарның харыысалга чогун шүүмчүлээн. Хывалда кылырга чамдык хойжулар кидин түлүк оолдаашкын үезинде дежурныйлаваын турган. Совхоз директору С. Мөнге чаа ажыл-агыйга күрүнеңиң улуг дузаламчызын демдеглээш, чоокку үеде сорулгадар дугайын чугаалаан.

Хурал ажыл-агыйжы болгаш ажыктыг болуп эрткен. Аңаа хүлээп алган доктаалда кылып чорудар ажылдарның хуусаазын, күүседир кижилерин тодаргай айыткан.

А. ДЕМБРЕЛЬ,
«Шынның» корр.

ТАЙБЫҢ КОЖА-ХЕЛБЭЭ ДОГУННААШКЫН БОЛГАШ

ДЕЛЕГЕЙ социализмниң күштериниң, тайбың болгаш социал депшилгениң бүгү күштериниң өзүлдези, партияның XXIV съездизиниң ажылдап кылганы Тайбының программазын амыдыралга боттандырар талазы-биле СЭКП-ниң болгаш Совет күрүнениң дапшыкы политиктиг идепкейлиг ажыл-чорудулгазы делегей харылзааларынга «соок дайындан» дүшкүүрлүг чоруктуң кошкадырынче эргилдени хандырган.

Янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелериниң аразында харылзааларга чоорту делегей хүлээп көрдүнген норма-чижээ болуп бар чыдар тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынының принциптериниң улам калбаа-биле түүлдүгүнүн турар деп, тайбыны ынакшылдыг күштериниң Бүгү-делегей конгрессинге чугаазынга эш Л. И. Брежнев онзалап демдеглээн. Дүшкүүрлүг чоруктуң болган дайынның делегей айтырыгларын шиитпирлээриниң чепсээ дээр империалистиг политика чугаалажышкынынарга болгаш кады ажылдажылгага орнун чайлап бээр ужурга таварышкан. Делегей харылзааларында тыптып келген болгаш хөгжүп турар чөптүг түүлдер бистиң чуртувуска коммунистиг тургузүшкүннүң, акы-дуңма чурттарга сайзыраңгай социализмни тургузарының сорулгаларын шиитпирлээринге таарымчалыг аргаларны тургузуп турар. Оон-биле кады тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын принциптериниң бадыткаттының турары национал болгаш бүгү делегей хемчээлдеринге империализмге удур аңгы демиселин калбартырынга, агрессияның, өскелериниң девискээрлерин эжелеп алырының империалистиг политиказын кыйчыктырбазынга, өске чурттарның иштики херектерин империализмниң холгаарлаар чоруун болдурбазынга идиг берип турар.

1.

Янзы-бүрү иштилел тургузуглуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкыны капитализм сыныш дивес дээр хоозун чүвени социалистиг күрүнелериниң хүлээп көргени эвес-тир, чамдык буржуаз теоретиктериниң бадыткаарын ораладжып турары ышкаш, капитализмге ажыктыг кылдыр оларның дүжүп беришкин-даа кылып турары эвес-тир. Амгы үе-чаданың кол чөрүлдээлерин — социализмниң болгаш капитализмниң аразында чөрүлдээни тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын дүжүрбейн турар.

«Капиталистиг болгаш социалистиг ийи системаның аңгы демисели — экономиканың, политиканың база ылангыя идеологияның талазынга үргүлчүлээр апаар дээрзин СЭКП барымдаалап келген болгаш барымдаалап-даа турар —деп, эш Л. И. Брежнев чугаалаан. — Оон өскээр турып-даа шыдавас, чүге дээрге социализмниң болгаш капитализмнин үзел-бодал болгаш аңгы талазы-биле сорулгалары удурланышкак болгаш эптеш чок болгай. Ынчалза-даа төөгү талазы-биле чайлаш чок ындыг демисел дайыннар-биле, айылдыг чөрүлдээлер-биле чепсегленишкиннерни контроль чокка эндере бүдүрер чорук-биле кыжанмас орукче кирген турарын чедип алырын ораладжыр бис».

Демиселдиң болгаш кады ажылдажылганың аразында харылзаа-холбаанын диалектиказы нарын болгаш хөй талалыг дээрзин демдеглезе чогуур. Удурланышкак ийи системаның аразында демисел янзы-бүрү социал системаларга хамаарышкан кандыг-даа күрүнелериниң кады ажылдажылгазын хүлээвейн турар деп метафизиктиг өзү-биле бодаар болза, азы мырынай дедир, оларның аразынга кады ажылдажылга дээрге чарыштан болгаш демиселден ойталааны кылдыр санаар болза, ол диалектиканы билип алыр аргазы чок.

Удурланышкак ийи социал системаның аразында үндезин ылгалдарны оларның аразынга ажыд-ишчи харылзааларны таарыштыр тургузарынга кандыг-бир ажыл эртпимес моондак кылдыр көрбес ужурлуг дээрзин бистиң партиявыс барымдаалап турар. Ынчанмыже ындыг кады ажылдажылга турза-даа, империализмниң алыс сорулгаларын соога билген турар чорукту болдурбас ужурлуг. Оон агрессия бүдүжү өскерилбээн. Делегей байдалында таарымчалыг өскерилишкиннеп империализм күштеринге удур чидиг демиселдиң байдалында чедип алдынганын утпаза чогуур. Социализм делегейиниң болгаш капитализм делегейиниң аразында аңгы демиселди тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын турун болбас идеологтуг талада онза чидигленн берген.

Коммунистиг болгаш буржуаз идеологиялар удурланышкан сорулгаларлыг болуп, аңгы-аңгы хоойлулар өзүгаар хөгжүүр. Марксисчи идеология дээди чергезинге чедир революсчу идеология. Ынчаарга буржуаз идеология төөгү талазы-биле буураан аңгыны камгалавышаан, иштилел депшилгезинге шуут удурланышкак болуп, социалистиг революцияга, социализмге мырыңай шуут удур болуп турар.

2.

Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунун кошкаашкынының байдалдарында идеологтуг демиселдиң диалектиказы боттуу-биле өскерлип орар. Бир талазында, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын бистиң коммунистиг идеалдарывысты, амыдыралдың совет хевирININ дугайында, бистиң чедиишкиннеривистиң дугайында шынны - пропаганда-даарынга чаа, улам калбак арганарны ажыдын турар. Өске талазында — ол пропагандисчи ажыл-чорудулганың чоруттунарының байдалдарыбиле холбаалыг байдалдар нарыдан. бистиң пропагандавыстың сорулгалары база нарыдан орар.

Өртөн үеде хөй-хөй чылдарның дургузунда бистиң партиявыс өжээнниг идеологияга удур демиселди «соок дайынныг», «күш дөгээринин туружундан» социалистиг чурттарга дерзин ыйыышкын кылыр дээр агрессчи империалистиг күштериниң ораладжыышкыннарының байдалында чорудуп турган. «Коммунизмни үзүткаар» деп боттарының бодалдарынын дугайын дайыннар ажыы-биле чарлаан болганда, оларның өжээнзирек чоруу политиканы шоолуг билбес кижилерге безин илден-дир. Амгы байдалдарда, дүшкүүрлүг чоруктун кошкаашкынының байдалдарында, байдал боттуг өскерлип орар. Делегейге күштериниң чаа деңзиргүүрү империализмни кажарлаарынче, бодунун алыс сорулгазын чаап-чажыраринче албадан турар.

Иштилел амыдыралын «хөлүн эртир идеологиялыдар» дээр дугайында хоозун янзы-бүрү дозуннар-биле чажыттынын алгаш, империализмниң пропагандистери боттарының идеяларын шуут-ла социалистиг чурттарже чыгаарын ораладжып турардар. Ол сорулга-биле олар социалистиг болгаш капиталистиг күрүнелериниң аразында культурлуг харылзааларны, экономиктиг даштыкы харылзааларны болгаш өске-даа харылзааларны ажыглаарын кызыдып турардар. Кижилер-биле, идеялар-биле болгаш информациялар-биле «хостуг» солужар дээр планын идип үндүрбүшаан, культура политиказының, информация солужун адырының, социалистиг күрүнелериниң девискээринде чурттап турар даштыкы кижилерин чурттадыр, көжүрер чурумунун талазыбиле социалистиг чурттарның хамаарышнас эргелерин үреэрин, идеологтуг хоралыг үүлгедиглер кылырын дүрүмчүдерин реаксылыг бөлүктер ораладжып турар.

Өске чурттарның иштики херектеринче холгаарлаар чорук-биле кажан-даа эптеш чок тайбын кожа-хелбээ догуннаашкынының идеязынга буржуаз политиктер болгаш

ТЫВА АССР-ДЕН ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОКРУГТАРНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫНЫҢ СОСТАВЫН БАДЫЛААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Соведониң Президиумунуң

Ч А Р Л Ы Ы

(Төнчүү. Эгези 1-ги арыда).

Александр Сандакович Хөвончик — Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң колхозчуларындан.

Надежда Лукьяновна Шмелёва— Туранның сөптелгетудут эргелелиниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ СҮТ-ХӨЛДҮҢ № 652 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазынга Ооржак Шир-оолович Хуна — Чөөн-Хемчик районнуң «Алдан-Маадыр» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Ооржак Дембирелович **Караа** — Чөөн-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозунуң көдээ ажыл-агый болгаш белеткел ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының секретары Соңгулда Чамыяновна **Ондар** — Чөөн-Хемчик районнуң Хорум-Дагда сес чыл школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының кежигүннери

Серен-оол Эзир-оолович **Донгак** — Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Дамдын Базыевич **Кара-Сал** —Чөөн-Хемчик районнуң «Чыраа-Бажы» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Кара-кыс Конгаровна **Ондар** — Чөөн-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Чучун Кордемович **Ооржак** —Чөөн-Хемчик районнуң «Алдан-Маадыр» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Тамара Севековна **Салчак** — Чөөн-Хемчик районнуң «Чыраа-Бажы» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Раиса Даидаровна **Соңгуваа** — Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» совхозунуң көдээ ажыл-агый болгаш белеткел ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң организациязындан.

Клара Алдын-ооловна **Ховалыг** — Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергейде ортумак школаның башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТАНДЫНЫҢ № 653 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазы Таисья Саичиевна **Тюлюш** — Таңды районнуң коммунистиг организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Михаил Петрович **Бурдаков** — Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының секретары Любовь Ильинична **Хоменко** — районнуң Бай-Хаак харылаа белдириниң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Ефим Савельевич **Боровиков** — Таңды районнуң Владимировка суурунуң ажылчы чоннарының ниити хуралындан.

Анатолий Петрович **Глухов** — «Тыва кобальт тудуг» тудуг эргелелиниң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Галина Канчыр-ооловна **Оюн** — Таңды — районнуң «Коммунизмниң херели» колхозунуң колхозчуларындан.

Мария Карнаковна **Оюн** — Тыванның күрүнеиниң көдээ ажыл-агый дуржулга станциязының төп сүт-бараан фермазының ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Любовь Васильевна **Попова** —Таңды районнуң ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозунуң «Березовка» салбырының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Владимир Степанович **Реун** —«Тыва көдээ-тудуг» трестиң көжүп чоруур механизастаттынган № 585 колонназының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Пинов Одучуевич **Хертек**— Таңды районнуң «Тинлелге» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Чаж-оол Самбужапович **Хертек** — С. К. Тока аттыг совхозтуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТЕС-ХЕМНИҢ № 654 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазы Донгак Бадыевич **Чамзырай** — Эрзин районнуң коммунистиг организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Чургуй-оол Намгаевич **Хомушку** — Тес-Хем районнуң «Тес-Хем» совхозунуң көдээ ажыл-агый болгаш белеткел ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының секретары Чылбаа Хелеевич **Ооржак** — Өвүр районнуң коммунистиг организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Иван Братович **Буду** — Эрзин районнуң Эрзин ортумак школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Владимир Самбуевич **Даидаа** — Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң колхозчуларындан.

Мария Шойгаровна **Донгак** —Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң колхозчуларындан.

Биче-оол Балганович **Ламажаа** — Бүгү-эвилелдиң Аныяктарның Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң Тес-Хем район организациязындан.

Мария Ондаровна **Миничмаа** — күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң Тес-Хем район организациязындан.

Саар Чалдыраевна **Монгальбин** — Тес-Хем районнуң «Тес-Хем» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агый специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Кирилл Емельянович **Радостев** — «Тыва көдээ тудуг» трестиң Шуурмакта ыяш белеткел пунктузунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Сюзюп Чүльдүм-оолович **Тумат** — Өвүр районнуң «Торгалыг» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ЧАДААНАНЫҢ № 655 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазы Токпак-оол Шодук-оолович **Сарыглар** —Чөөн-Хемчик районнуң коммунистиг организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы **Анатолий** Кузьмич **Шапошников** — Чөөн-Хемчик районнуң Чадааннаның хөмүрдаш разрезинин ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының секретары Маны Байлановна **Долаан** — Чөөн-Хемчик районнуң СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Людмила Ивановна **Костина** — Чөөн-Хемчиктиң район эмнелгезинин медицина ажылдакчыларының коллективинден.

Галина Вениаминовна **Лихицкая** — Чөөн-Хемчик районнуң хереглекчилер ниитилелиндеи.

Серен Мунзуковна **Монгуш** — Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң колхозчуларындан.

Чындай Мамын-оолович **Монгуш** — Чөөн-Хемчик районнуң профессионалдар эвилелиниң төвүлелиндеи.

Сорук Намчылович **Сат** — Улуг-Хем районнуң Ак-Туруг ортумак школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Хава Кыспай-оолович **Тюлюш** — Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчуларындан.

Оолак Самдановна **Хомушку** — Чөөн-Хемчик районнуң Бажың-Алаак ортумак школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Хомушку Сюрюн-оолович **Чимит-Доржу** — «Тыва көдээ тудуг» трестиң № 463 көжүп чоруур механизастаттынган колонназының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ШАГААН-АРЫГНЫҢ № 656 СОҢГУЛДА ОКРУГУНУҢ ОКРУГ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазы — Хажытпаа Кожараповна **Норбу** — Улуг-Хем районнуң коммунистиг организациязындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы Александр Иванович **Онопко** — Улуг-Хем районнуң «Сельхозтехника» салбырының ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының секретары Светлана Алексеевна **Ершова** — Улуг-Хем районнуң сан киллдизинин болгаш Күрүве банкызының Шагаан-Арыг салбырының коллективиниң ажылдакчыларындан.

Окруттуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Павел Васильевич **Бутенко** — Шагаан-Арыгның автотранспорт бүдүрүлгезинде харылааның автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктар ажылдакчыларының профэвилел организациязындан.

Петр Иванович **Добров** — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыгның ыяш ажыл-агый черинин ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Ульяна Николаевна **Лопсан** — Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Валентина Александровна **Неволина** — Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Ширин-оол Салчакович **Очур** — Улуг-Хем районнуң «Найырал» совхозунуң ажылчын кооперациязындан.

Валентина Ойдуповна **Толчунмаа** — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыгның № 2 школазының башкыларындан болгаш техниктиг ажылдакчыларындан.

Мария Дембиреловна **Ховалыг** — Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

Вера Константиновна **Чидаран** — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» совхозунуң ажылчыннарындан, көдээ ажыл-агыйның специалистериндеи болгаш албан-хаакчыларындан.

• Тыва АССР-ниң Дээди Соведониң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Соведониң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,

1974 чылдың апрель 8.

ДЕЛЕГЕЙ бо хүннерде

Парижке кажыыдалды демдеглээни

ПАРИЖ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Дээди Соведониң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный баштаан ССРЭ-ниң Күрүне делегациязы ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. А. Кириллин, ССРЭ-ниң Францияда злчини С. В. Червоненко составтыг, Президент Ж. Помпидунуң мөчээнинин кажыыдал ёзулалынга апрель 6-да киришкен.

Ол ёзулал Нотр-Дам деп дуганга эрткен.

Кажыыдал ёзулалдың киржикчилериниң аразынга Франция Республиканың Президентизиниң хүлээлгезин күүседип турар А. Поэр, Премьер-Министр П. Месмер баштаан Францияның чазааның кежигүннери, Национал хуралдың даргазы Э. Фор, Францияның күрүне болгаш хөй-ниити ажылдакчылары турга:

Нотр-Дам дуганга болган ёзулалга делегейниң дыка хөй чурттарындан келген күрүне делегациялары база киришкен.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязынга киржири-биле

НЬЮ-ЙОРК. Апрель 8. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының VI тускай сессиязынга киржири-биле СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко баштаан Совет Эвилелиниң делегациязы Нью-Йоркта чеде берген.

УССР-ниң даштыкы херектер министри Г. Г. Шепель, БССР-ниң даштыкы херектер министри А. Е. Гуринович баштаан Украин ССР-ниң болгаш БССР-ниң делегациялары Нью-Йоркта ол-ла самолёт-биле чеде берген.

Нью-Йоркка чеде бергеш, А. А. Громыко дараазында медеглелди кылган:

«Совет Эвилелиниң делегациязы КНО-нуң Кол Ассамблеязының VI тускай сессиязының ажылынга улуг болгаш чугула айтырыгларны чугаалажыры-биле келген.

Чиг-эт болгаш экономиктиг хөгжүлде айтырыглары бүгү күрүнелериниң сонуургалын болдуруп турар.

Сессияның мурнунда тургустунган айтырыг болза, айтырыгларны бот-бодун билчин шиитирлээри болур, ол ышкаш делегей байдалын улам эжиждериниге чогумчалыг байдалды тургузары, делегейниң бүгү чурттарының болгаш улустарының деңгеелиг, бот-бодунга ажыктыг кады ажылдажылганы хөгжүдери болур.

Сессияның мурнунда тургустунган айтырыгны шиитирлеп болур-даа. Ынчалза-даа ол айтырыгны улуг-даа, бичеда-даа күрүнелериниң бот догуннаашкының болгаш кымга-даа хамаарышпас чоруун хүндүлеп көөрүнге экономиктиг хөгжүлдүн хамаарылга чокка, ол ышкаш делегей кады ажылдажылгазының болгаш тайбыңны быжыглаарының аразынга үндезилеп чорудар ужурлуг.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай сессиязы бодунуң ажылынга улуг чедиишкиннерлиг болурунга бүгү-ле чүүлдерни кылырынга Совет Эвилелиниң делегациязы белен.

Бо таварылганы ажыглаан Нью-Йорктуң чурттакчыларынга эң дээре күүсешкиннерни илергейлеп тур мен».

Съезд бүдүүзүнде

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югославияның Коммунистер эвилелиниң X съездизинин бүдүүзүнде партия организациялары-ларында отчёт-соңгулдалыг хуралдар өртүп турар. Коммунистер эвилелиниң хоорайлар болгаш общиналар организацияларынга, ол ышкаш Косово деп автономнуг крайга конференциялар эрткилээн. Боснияның болгаш Герцеговинаның коммунистери боттарының ажылын съездилерге чугаалашкан.

Словенияның коммунистер эвилелиниң VII съездизи бодунуң ажылын Люблянга дооскан. Ол съездиге югославиталы харылзаалар талазы-биле чугула айтырыгга хамаарышкан медеглелди. Югославия-биле көжа чурттарда турар словен национал чоннуң байдалынын дугайында медеглелди хүлээп алган. Съезд ТК-ның чаа составын соңгаан.

Черногорияның Коммунистер эвилелиниң VI съездизи Титоградка болуп эрткен. Съездиниң делегаттары югославтан ол республиканың иштики политиказының талазы-биле чугула документилерни хүлээп алган болгаш чаа ТК-ны соңгаан.

Антифашистер митингизи

РИМ. (СЭТА). Фашистерге удурланган митинг Италияның Верона хоорайынга болган. Элээн каш политиктиг партиялардың болгаш демократтыг хөй-ниити организацияларының инициативазын ёзугаар ол митингиге удурланыышкын шимчаашкининиң мун-мун ажылчыннары, студентилер киришкен. Италия партизаннарның национал ассоциациязының даргазы А. Болдрини митингиге чүве чугаалаан, фашистерге удур демиселге чурттуң демократтыг күштериниң шынчы болуп турарын, неофашистерниң чимзениишкиннериге шиитпирлиг соңгуну таварыштырарынга боттарының беленин илергейлээн. Митинг соонда оон киржикчилери хоорайның кудумчуларынга туктар болгаш транспарантылар тудуп ажаан эткен.

Югославияга аян-чорук

БЕЛГРАД. (СЭТА). ВДР-ниң Премьер-Министри Фам Ван Донг баштаан Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак делегациязы Югославияда албанның аян-чоруун уламчылап турар. Югославия Социалистиг Федеративтиг Республиканың Эвилелдиң күүсекчи хуралының даргазы Д. Биезич вьетнам аалчыларга аллар болдуруп, дүштеки шайлалганы эрттирген. Д. Биезич болгаш Фам Ван Донг чүве чугаалаан.

Судтавышаан

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Коммунистерни судтаар чорук Индонезияда уламчылап турар.

Антара агентилелдиң дыңнатканын ёзугаар алырга, Бандунг хоорайның суду Индонезияның Компартиязының ТК-ның кежигүнү, Индонезияның Коммунистиг партиязының Барыын Ява можу комитединиң секретары Дахлан Риваиии бүгү назынында кара-бажыңга олурутур деп шииткен. «1965 чылдың сентябрь 30-ниң болуушкуннарынга» хамаарылгалыг киржидир дээш оны ёзу барымдаалап шииткен.

Сенаторнуң кыйгырыы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамга болгаш Камбоджага шериг дузаламчызы бээри-биле ажыглап турар «тайбың херээнге аъшчем» дээр программаны ажыглаарын соксадырынче сенатор Г. Хэмфри кыйгырган. Ол программаны боттандырары-биле тускайлаан бүгү фондунуң 44 хуузун амгы сан-хөө чылында Сайгонга болгаш Пномпеньге америк боо-чепектиг бээринге херек кырында ажыглаар деп турарын Хэмфри сенатка чүве чугаалап тургаш демдеглээн.

База катап аткылашкан

ДАМАСК. (СЭТА). Сирияның таныныл хайгаракчылары биле оларны кедеп чыткан израильдернин аразынга улур-дедир аткылажыышкын болган. Сирияның шериг командылалының медээлээни-биле 'алырга, аткылажыышкын үезинде израиль шериглер дириг күштен чидириглерлиг болган.

Голлан бедиктеринде израиль болгаш сирия шериглериниң үгер-бооларының улурдедир аткылажыышкыны ийи-чартык шак үргүлчүлээн. Израильдерниң элээн каш камгалал черлеринче болгаш бөлүк-бөлүк танкыларынче үгер-боо октары дөрт деттилээн, 4 үгер-боо батареязын чок кылган.

Швейцарияның депшилгелиг хөй-ниитизи чили улустуң маадырлыг демиселин деткип турарын илергейлеп, Чилиде шериг хунтазының кемниг үүлгедиишкиннерин буруу шаап турар. Чили патриоттар-биле эп-сеткил каттыштырылгазының чыскаалы Женевага болган. Политика талазы-биле хоругдаттырганнарны хостаарын, ол чуртка демократтыг хосталгаларны катап тургузарын чыскаалганнар негээннер.

ЧУРУКТА: чыскаалдың киржикчилери.

СЭТА-ның корреспондентизи П. ЕГОРОВТУҢ фотозу.

ИДЕОЛОГТУГ ДЕМИСЕЛ

идеологтар удурланып келген болгаш удурланыш-даа турарлар. Совет күрүне уран чүүлдүң үнелиг байлактарыбиле солужарын, улустарны угаан-бодал талазы-биле удур-дедир байлакшыдарын, кижилер аразынга ак сеткилдиг харылааны тургузарын улустар аразынга кожа-хелбээ харылааларны тургузарынга эргежок чугула чүүл, тайбың догуннаашкын политиказының кол кезээ кылдыр көрүп турар. Ынчангаш бо талазы-биле харылааларны калбартырынче кезээде чүткүп турар. Бо дээрге бистиң партияның болгаш күрүнеиниң чайгылыш чок угланыышкыны-дыр. Ынчалзажок культура талазы-биле болгаш оскедаа харылаалар хорадыг, сандарадыкчы угланыышкыдан арыглаттынган турар ужурлуг. Ол харылаалар улустар аразынга идегежир чорукту быжыглаан турар сорулгалыг.

Капитализм биле социализмниң аразында «идеология талазы-биле шуут эптеш чок чоруктуң» уржуундан ийи делегей системазы үр үеде тайбың догуннаан шыдавас деп бүзүредирин «соок дайынның» теоретиктери оралдажып турарлар. Идеялар аразында дайын чоруп турда, кандыг тайбың догуннаашкын туруп болурул? Бир эвес «идеология талазы-биле тайбың дуржулга» чарлаан турган болза, ынчан оске херек-тир, ынчан кады ажылдажылганы чорудуп-даа болгай эртик деп, олар чугаалажып турарлар. Ынчалзажок совет кижилер «идеологтуг дуржулга» дээр чүвениң алыс ужур-утказындаа болгаш империалистиг буржуазияга оон чүге керектинин-даа кончуг эки билирлер.

Социалистиг чурттар капиталистиг чурттар-биле боттарының харылааларынга ажыг талазы-биле критерияларны удуртулга кылбайн, а «политиктиг прагматизм» дээр чүвени удуртулга кылып алган турарын империализмниң идеологтары күзеп турарлар. Ол дээрге, хамыктың мурнунда делегей амыдыралының болуушкуннарын марксисчи-ленинчи туруп-биле, эртемге үндезилеп көөрүнден ойталаар дээни ол-дур.

Ынчалзажок делегейге ажыг талазы-биле идеологиядан дашкаар ындыг политика турбаан болгаш турбас-даа ужурлуг. Идеологтуг демиселден ойталаар дээр кандыг-даа кыйгырыг идеологтуг хоралыг үүлгедиишкинге чайгаарла чедирип эккээр. Тайбыңга ынакшылдыг даштыкы совет политика—алыс бүдүүү-биле ажыг талалыг: делегей социализмниң, коммунистиг, ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкининиң, амгы үениң бүгү депшилгелиг күштериниң эрге-ажыктарын ол камгалап турар. Делегейде эң мурнакчы марксисчи-ленинчи идеологияга ол даянып турар.

Үстүнде адаанывыс «идеологтуг дугуржулга» дээр концепция-биле чергелештир, марксизм-ленинизмге, делегейниң коммунистиг база ажылчын шимчээшкининге удур демиселге «идеологияның төнчүзү» дээр теорияны ажыглаарынче төөгү талазы-биле чаа байдал, социализм болгаш коммунизм чурттарының аразында экономиктиг харылааларның калбарыышкыны чедирип келген. Ылаңгыя бо теорияны ажыглаарын Барыын үүкте дыка оралдажып турар. Бо буржуаз теорияның авторлары идеология болза ажыгларның, социал болүктериниң практиктиг ажылчорудулгазынга удуртулга болбайн баар ышкаш кылдыр бадыткап турарлар. Идеологтуг кадыг-дошкун демиселдиң үези «ажыг талазы-биле болгаш политиктиг чөпшөөрежилге» үези-биле солуттуна бээр деп бүзүредип турар. Ынзы-бүрү ажыглар, социал болүктер сайзырааңгай «индустриалдыг ниитилелге удурланыкчылар болбайн, а деңгеелиг эвилелчилер болуп турар. Ынчангаш идеология талазынга тайбың догуннаашкын чедип келир деп, алызында барын бадыткаттынмас чүвени ынчалдыр бадыткаарын оралдажып турарлар.

Бо бүгү угаадыглар, мегехоозун чүве дээрге билдингир болбайн аан. «Идеологияның хүнү ажа бээр» дээр концепцияның кол сорулгазы марксисчи-ленинчи өөредигин хажыдары, оны эргижирей берген өөредиг деп бадыткаары болуп турар. Ынчалзажок буржуаз теоретиктериниң идин үндүрүп турары «холун эрттир идеологияжыдар» дээр кыйгырыглары амгы үениң капитализмниң ниитилел хереглелдериниге дүгжүр идеяларны идин үндүрүп шыдаваазын, марксизм-ленинизмниң алыс амыдыралчы идеяларынга буржуаз идеологияның удур туржуп шыдаар арга-шинек чогуи херечилеп турар.

3.

В. И. Ленин буржуаз идеология-биле демиселге ниитилел болуушкуннарын партийжи туруп-биле, ажыг талазы-биле көөрүп шыгыы негеп чораан. Идеологтуг демиселге кандыг-бир концепцияның аъы теорияның ажыг талазы-биле ужур-утказын илередири, ооң кымга ажыктыын, кандыг ажыгның эргежажыктарынга бараан болуп турарын көргүзери эргежок чугула деп, Ленин өөредип чораан. Амгы үениң байдалдарында, кажан марксизм-ленинизмниң удурланыкчыларының хөй кезии демократтыг база ниитилел депшилгелиниң талалакчылары болуп чагдынып алган турда, кажан антикоммунистер «демократтыг социализм», «гуманныг социализм» дээр туруштардан демисежирин оралдажып турда, ол ленинчи айтыышкын амгы үеде улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Буржуаз идеология-биле демиселге партийжи, ажыг талазы-биле туруп чүгле буржуаз концепцияларны чүгле сойгалап илередирин негеп турар эвес, а буржуаз пропаганданың шын эвес, хажыдыышкынныг көргүзүп турар боттуг болуушкуннарын эртемге үндезилеп ханы анализтээрин негеп турар. Амгы үениң байдалдарынга эртем-техниктиг революцияның социал уржуктарының дугайында айтырыг чугула черни эдлеп турар. Эртем-техниктиг революцияның дузазы-биле бүдүрүкчү күштериниң хогжүлдезинде болуп турар чаа-чаа болуушкуннарны молчукчу ёзу-биле көрбүшаан, буржуаз теоретиктер техникада «революсчу чоруктуу» хөөредирин, а ажылчы чоннар массаларның аъаа идепкей чок болурун бадыткап көргүзерин орадажып турарлар. Эртем-техниктиг деншилге, амгы үениң үлетпүр бүдүрүлгезинин технологиязының болгаш организастаашкынының ниитилешкээ капитализм биле социализмниң аразында кызыгаар шугумун чайгаарла арылдырыптар деп кандыгдаа бадыткал чок меге-хоозун идеяны тарадып турарлар.

Буржуаз идеологияга эптеш чок болурунуң дугайында ленинчи чагыгны удуртулга болдурбушаан, марксисчи-ленинчи партиялар оппортунизмниң бүгү-ле хевирлериниге удур шиитпирлиг демиселди чорудуп, ооң идей-политиктиг бүдүүзүн болгаш социал үндезинин сойгалап илередип турар.

Сайзырааңгай социализм дугайында бистиң партиябыстың ажылдан кылган түңнелдери, совет ниитилелдиң социал-ажыг талазы-биле структуразының өскерилгениниң дугайында болгаш ажыл-агыйның социалистиг системазының артык күштери-биле эртем-техниктиг революцияның чедиишкиннерин каттыштырарының тайында СЭКП-ниң XXIV съездизиниң кылган түңнелдери өөзөнцешкек идеологияга удур демиселге теоретиктиг болгаш практиктиг улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Делегейниң дүшкүүрлүг байдалының чавырлыышкыны марксисчи-ленинчи идеологияның калбак шавар халдаашкынынга немелде арганы база тургузуп турар.

Социализмниң, бүгү революсчу күштериниң таарымчалыг боттуг факторларын ажыглавышаан, марксисчи-ленинчи партиялар коммунизмниң иеалдарын, социализмниң удуг артык күштерин пропагандалаар талазы-биле улуг ажылды чорудуп, амгы үениң империализминиң алызындан идегел чок бүдүүзүн, буржуаз идеологтарның капиталистиг тургузуну мактап хөөредир чүткүлүн сойгалап илередип турарлар.

Марксизм-ленинизм буржуаз идеологияны чайлаш чок тиилеп үнер, чүге дизе улустарның үндезин эрге-ажыктарынга болгаш күзел-соруунга дүгжүп турар, амгы үениң чугула айтырыгларынга тодаргай харыларны ол берип турар.

С. ВИШНЕВСКИЙ,

философия эртемнериниң кандидалы.

Милициянын ажыл-херээ

ДАҢГЫРАККА ШЫНЧЫ БОЛУР

Неделяның анаа бир хүнү-Ынчалза-даа Мөңгүн-Тайга райкүүскомунун иштики херектер килдизиниң улут эвес коллективинге ол хүн онзагай, байырлал шинчилиг эрткен. Парад хептерин кеткен ажылдакчылар байырлалдыг минуталарны — Иштики херектер министерствозунун органнарынга албан эрттиреринің болгаш социалистиг Төрөөн чуртунга шынчы болурунун даңгыраан бээринің харысалгалыг минуталарын четтикпейн манап турганнар.

Кежээкиниң чеди шак. Райониун Культура бажыңының көрүкчүлер залын чон доолдур олурупкан. Райкүүскомнуң иштики херектер килдизиниң ажылдакчылары аңаа чыскаалыпкан. Килдистиң начальники, милициянын лейтенанты-зы А. К. Соян бүгү ажылдакчылар даңгыракты хүлээп алыры-биле чыскаалыпканын ажылчы чоннар депутаттарының Мөңгүн-Тайга район Совединиң күүскомунуң даргазы О. Н. Лопсан-Серенге илеткээн. СЭКП райкомунуң ийиги секретары К. Д. Монгушка сөс берген.

Совет эрге-чагырганың 50 ажыг чылдарының иштинде иштики херектер органнарының ажылдакчылары Төрөөн чуртунга, чонунга кызыгаар чок бердингени-биле социалистиг хоойлу-дүрүмнү, эрге-чурумну камгалап, боттарының хүлээлгезинге шынчы, эрес-шудургу ажылдап турарын ол демдеглевишаан, килдистиң ажылдакчыларынга моон соңгаргы чедишкиннери күүзээн.

Даңгырак хүлээп алыышкыны эгелээн. Иштики херектер органнарынга ажылдан киргеш бодунун чонунга, Төрөөн чуртунга, коммунизмниң херээнге шынчы болурунун даңгыраан бир дугаарында килдистиг начальниги, милиция лейтенантызы А. К. Соян берген. Дараазында милициянын ажылдакчылары Б. Б. Хертек, Л. Ш. Монгуш, М. Ч. Куулар, С. С. Тостай, А. Ч. Хомушку болгаш өске-даа эштериниң даңгырак берген сөстери залга байырлалдыы-биле чаңгыланган.

Даңгырак — оларның ажылының хоойлузу. Ынчангаш ону быжыг сагып, аңаа дүүштүр ажылдаарының утпаттырбас үзүлүлү ол болган.

О. МАСПЫЙ-ООЛ.

Мөңгүн-Тайга район.

Совет Армияның хүн бүрү ажыл-херектери.
ЧУРУКТА: саперлар көвүрүг кылып тур.
А. СЕМЕЛЯКТЫҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧОДУРААА

Совхоз төвүнден ырак эвесте, чодураалар болгаш талдар холуй үнген бичии оймакка бистиң суурнуң улуг-биче чону хостуг үеэлин эрттирер, ылангыя чазын экзамен дужаар дээн үстүү класстарның өреникчилери аңаа кээп арыг агаарга кичээл катаптаар боорга ол черни «Чодураалыг-Сад» деп чон адаар апарган чүве.

Бир күзүн быжааларымны Чодураалыг-Садтың үстүнге эккеп каап, ам-даа чамдык сыптарның бажында чодураа бар боор дээн бодал-биле олче ээптим. Сыптарга чоокшулап келгеш көөрүмге, өскелериндеи хоорук турар ийи дөс сыптың бирээзи чок, чүгле балды-биле үзе шаап каан төжу агарып көстүп тур. Чанынга халып чеде бердим, «чодураанын улуг уну чок, чүгле будуктары черде каткылай берген чыдырлар. Чанында бир дөс чодураа «Эжим чок, ат болдум» дээн ышкаш халаа берген тур. Ол чодурааны кээргээнимдеи мен-биле келгеш, көргеи чүүлүмнү авамга тын тынмайн чугаалаадым. Мээн чугаамны дыңнаап, авам база-ла дүвүреп, хорадан:

— Ажы-төлүн дыштанып, кичээлдээр «садын» үреп турар чүү кончуг хирлиг холдуг кижи тыпты бергени ол. Дораан барып көрээл, оглум, бир эвес ол ийи дөс чаңгыс дазылдыг болза бирээзи база кадып каар-дыр—дээш, хүүрек алгаш, мени эдерткеш чорупту.

Чодураага келгеш, авам кезек хыйланып чоруй аржылын чешкеш, үзе шаап каан сыптың чулук сыстып турган ак черин шараап, «Көрдүн бе, чаңгыс иеиң оолдары ышкаш, чаңгыс дазылдыг ыштар-дыр. Мону черге канчап каптар боор, бажыңывыс чанынга аппарып олуртуп алгаш, ажаалы оглум»—дээрге, авамның чымчак сеткилдиин, кээргечелин магадап, бо ийи дөстү бодунун үругларынга деннеп турар-дыр деп билип, дораан-на чөпшээрештим.

Авам-биле эмеглежип турган, чодураанын дазылдарын үспейн, кончуг камныг турун алдывыс. Оон чодураанны тарыры-биле бажыңывыстың кудумчуже көрүнген соңга дужунга ханы оңгар казып алган бис. Авам бажыңдан хол хирээзи эккелгеш, аржыл-биле шарып каан черинин адаандан чодураанын төжээн чолдайтыр кезип каапты. Оон соонда чодураавысты оңгарга эккеп олуртуптувус. Довурак-биле хөөптеримге, демги чулук төктүп турган чери көзүлбейн довурак алдынче кире берди.

— Чер дөңгүже чедир аки суттарып турар сен. Чулук төктүп турган чери ам чер иштинге катап чаа дазыл тыртып, ийи дөс чодураа кылдыр үнүп кээр. Чазын хар эриир өйде бо чоок-кавының харын чодураан дозунге болуп алыр сен, хар суу эрээш дазылдарынче синиип кирер чоор, оглум—деп, авам чагыды...

Ийи-үш чыл эрткенде чаа сып үнүп кээп, катап-ла ийи дөс апарган. Чылдың кандыгдаа үеэзинде өскен суурумга чеде бээримге, төрөөн бажыңымның соңгазының дужунда ийи дөс чодураа мени кайы ырактан-на танып каап, мендилээн дег, хат-салгын азыы-биле чөргаар чайганып турган-дар ийин.

Ам час. Удавас мээн чодураларым ак «аржылдарын» чайып, чаагай чылын айдыгаа кээр.

Н. ДАВЫН-ООЛ.

ШКОЛАНЫҢ 20 ЧЫЛ ОЮ

Ол кежээ Кызылдың тос дугаар школазы өзүлүг байырлал шинчи кирп каастаттынышкан. Уруглар болгаш аалчылар, башкылар хөглүг-омак чыглып турганнар. Чыылганнарның аразында ол школаны оон мурнунда доосканнар болгаш аңаа ажылдап турган хоочун башкылар баа-бар. Оларның хөй кезиниң фото-чуруктары юбилейге уткуштур организастап, тургускан делгелгеде көстүп турар болду. Ол школаны доосканнарның хөй кезии—янзы-бүрү мергежилдиг специалистери апарган, Төрөөн Тывазында ажылдап турар ийикпе бистиң чурттуң ачгы-аңгы хоорайларында өөренип турарлар. Олар шуптузу төрөөн школазы-биле харылаазын үспейн, оон-биле доктаамал чагаалажып турарлар. Ол дугайын байырлалга уткуштур кылган делгелгеден база көрүп болур.

Четтикпейн манаан минута-даа келген. Школаның директору В. И. Глебова байырлыг кежээни ажыктаап, чыылганнарга Кызылдың тоску школазының чээрби чыл болганы-биле холбаштыр изиг байырны чедирген. Ол алдарлыг юбилей-биле холбаштыр школаның өреникчилеринге, педагоггарынга болгаш ол кежээге чалаттырган аалчыларга—аңаа башкылап ажылдап чораннарга болгаш доозукчуларга школаның төөгүзүн база катап сагындырган.

— Келир үеде коммунизм тургузукчуларының дугайында бистиң Коммунистиг партия болгаш Совет чазак улуг сагыш салып турар—деп, В. И. Глебова чугаалаан.— Тыва АССР-ниң найысылалы Кызыл чыл келген тудум-на улам чечектелип, оон чуртталкчылары немежип турар. Үлетпүр, культура албан черлери көвүдээн тудум-на, улам хөй школа негеттипери билдиңгир. Ынчангаш 1954 чылда, Совет Эвилелиниң составынга Тываның эки тура-биле киргениниң он чыл оюнда, Кызылга тос дугаар школа ажыттынган—деп, ол чугаалаан.

Бо чылын Тываның ажылчы чоннары Советтиг Тываның үжен чылын демдеглээр. А кажан ол ССРЭ-ниң составынга кирип турда, Кызылга үчүле ийи школа турганын оратор чугаалаап, амгы үеде республикада школа четкизиниң дыка калбарганын демдеглээн.

Ол кежээ школаның адрезинге, партияга болгаш Совет чазакка ханы өөрүп четтиришкиниң сөстери аңаа чаңгыланып турган. Уруглар аас-кежиктиг, тайбың чалыы назын дээш, өөренирингe, дыштапырыгга бүгү-ле таарымчалыг үүлдерни тургусканы дээш өөрүп четтиришкинин илередип турганнар.

Школаны ажыткан баштайгы хүвден эгелээш, аңаа үзүксоксаал чокка ажылдап келген хоочун башкы Е. И. Житкова мынча дээн:

— Кажан бо школаны ажыткан баштайгы чылдарда амгы ышкаш өөредилге кабинеттери, четчир өөредилге херектелдери чок турган, уруглар. Ам силериниң эргецерде бүгү үүлдер бар-дыр. Силерден үчүле чаңгыс үүл—тергиин эки өөредилге негеттинип турар.

Аныяк салгакчылар дугайын бистиң социалистиг Төрөөн чуртувус улуг кичээңгейни салып турар. Оон чижээн школа өөредилгезинден тодаргайы-биле көрүп болур. Совет эрге-чагырганың чылдарында Кызыл хоорайга барык ийи чыл болгаш-ла бир школа туттунуп турар-дыр.

Школаның чаагай чаңчылдары тургустунуп, улам быжыгып турар. Комсомол болгаш пионер организациялары башкылар коллективиниң эки өөредилге, үлегерлиг сагылга-чурум дээш демиселге оң холдары боор турар. Кандыг-бир төөгүлүг болуушкунга, байырлалга уткуштур эки өөренири, конкурс-маргылдааларны эрттирери чаңчыл апарган. Бо удаада база-ла ыңдыг болган: тоску школаның чээрби чыл оюнда өөредилге кабинеттериниң аразынга тергиин эки өөредилге дээш чарыш калбарган. Оон түңнелин үндүрерге бирги черни аглаи дыл кабинеди (башкызы З. И. Рязанова), ийигизин—биология кабинеди (башкызы Л. П. Санникова), а үшкүзүн—математика кабинеди (башкызы А. А. Кособокова) алган болган.

Бүгү-ле класстар, комсомол болгаш пионер организациялары юбилейге тураскаатган хана солуннарны база делгээн. Аңаа эң-не каас-чараш, ханы уткалыг, чечен болганы дээш 7 «б» класстың хана солунунга бирги черни тывыскан. Ийиги черде—8 «а» класстың солуну болган.

Школачыларның боттарының холу-биле кылган янзы-бүрү үүлдериниң делгелгези база солун болган. Оон үүнү сонуургап көрбес дээр! Даараан болгаш артаан уруглар хептери, аржылдар, ыяш-даштан чаалап, эптеп кылган дүрзү-хевирлер дээш үүү-даа бар. Оларны уруглар боттары эңне уран-шевер арга-биле, кызымаккай кылганнар. Эң ылангыя хөй одарладып чоруур малчыының овур-хевирин силибин кылганы чыылганнарны дыка сонуургаткан.

Кежээнин түңнелинде школаның бот-тывынгыр белгүмнери байырлалдың концертин бараалгаткан. Олар боттарының ырыларынга, чечен шулүктеринге аас-кежиктиг чаа назын дээш партияга, Совет чазакка кызыгаар чок өөрүп четтиришкинин илередип турганнар.

В. ВАГАЕВА,
аңа-не комитединиң даргазы.

АЖЫКТЫГ СЕМИНАР

СЭКП Бай-Тайга райкому болгаш райкүүском чоокта аа «Мурнакчы» колхозтуң парткомунуң баазазынга районнуң ажыл-агыйларында болгаш албан организация черлеринде партком болгаш партия эге организацияларының секретарларының, көдээ Совет даргаларының, секретарларының семинарын эрттирген. Семинарга «Партия комитединиң удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү», «Тыва АССР-ниң көдээ Советтер талазы-биле хоойлузун Шуй көдээ Совединиң боттандырын турары», «Колхозтуң 1980 чылга чедир перспективтиг планнары», «Комсомол комитеди — парткомнуң шынчы дузалакчызы» деп илеткелдерни партком секретары Данов Хертек, көдээ Совет даргазы Кочаа Шыдыраа, колхоз даргазы Сүрүң Адыг-оол, комсомол комитединиң секретары Светлана Самбый-оол олар кылганнар. Семинарның киржикчилери арга-дужулга солчуушкунун база кылган. Партия организацияларының секретарлары парткомнуң иштики ажылы-биле болгаш чамдык албан организация черлеринде көскү агитацияны канчаар дерип кылганын көргеннер. Көдээ Советтер ажылдакчылары херээженнер ажылын Шуй көдээ Совединиң канчаар удуртуп турарыбиле танышып, «Аян», «Челээш» болгаш «Хүнчүгөп» деп агитквартираларның ажылын база сонуургааннар.

Үнүүшкүнүт семинарның киржикчилериге «Тээли» совхозтуң Найырал салбырында хову бригадазының ажылчынары боттарының солун концертин көргүскеннер.

Б. БАРБА.

МЕРГЕЖИЛ БЕДЭЭН

Номчукчунуң бодалы

Салчак Молдурганың «Аялга» деп чаа чыындызында шулуктерни, балладаларны база «Чинчи» деп шулүглелди номчаап, кижи үр-ле бодалын кёлир. Сагыш-сеткилге чогаалдарның дээптерин бодаарга, номнуң солун болганы-ла ылап. Авторнуң күзели мындыг кижи:

Шулүүмде сос бүрүзү-ле
Үүрек дег соп, тыныр, шим-
чеп, ырлап үнүп,
Үчүле дөрт сан одуруу-ла
Шулүглел дег дыңналзын
дээш иженген мен.

Онза-ла одуруглар, үнелиг-ле күзел. Ону автор чедип ап шыдаан бе ынчаш? Ойзун канчаар, бодалымны дортубиле чугаалазымза эки боор: шулүкчү сорулгазынга бүрүнү-биле арай-ла четпейн барган. Ынчалзажок номда солун чогаалдар хөй. Ылангыя күшажыл темазынга «Тайганың кылыы», «Аът», «Чымыш» деп балладаларда уран-чечен литературлуг аргаларны ажыглааны солун. «Тайганың кылыындан» бир строфаны көрээли.

...Соокка кожээн малды дораан хөлзетпес дээш,
Чоогундан тегергилеп шинчилээннер.
Чиннежиткен кодан оттуп, шимчээлекте,
Чириктен хүн алдын кирбиин шөе берген.

Өске балладада:

...Сагыжымда дуңмай-биле маргыжар дээш,
Сараат чирлиг, сыыгаанындаа билбээн болдум.
Чаагай чыттыг сиген тыып, чайгатпышаан,
Чагган бүрү даажын дыңнап, чаныр ор мен.
(«Аъг»).

...Сигенчилер шынаа дургаар
Далаш, чиик-чиик карбаан орда,
Шимчээшкиннер бир аай, демниг
Танцылаан дег аяныг-даа.
(«Чымыш»).

Эртенги хүнүңү үнүп орарын баштайгы строфадан, күскү чурумалды ийиги строфадан, чайгы өөрүшкүлүг ажыл-иштин үезин үшкү строфадан дораан эскерип каар бис. «Чагган бүрү», «алдын кирбиин...» дээн чижектиг метафораларны эки ажыглаан. Салчак Молдурганың бо-ла темага бижээн «Алдын үжүк» деп кыска шулүү бар. Баштай кижи номчуурга, «алдын» деп сөс-ле хөй катаптаттынар. Ынчалза-даа көрүцер:

Алдын үжүк,
Алдын холдар
Аажок-ла ханы утка! —
Алдын ышкаш оңмас сөстүг
Алдын чогаал херек дээн-
дир.

Ханы уткалыг одуруглар, будулчак түве чок. Мындыг таварылгада, сөстү катаптаары багай эвес. «Надя», «Аялга» деп документалдыг кыска чогаалдарны шулүкчү уран арга-биле тода чуруп көргүскен.

Салчак Молдурганың бо номунда бичии база школачы уругларга таарышкан «Саглай биле Саглаш» деп шулүү эки бижиттингеш, сөс-домаа билдигир болгаш чечен.

Шуткумал дег ийистериниң
Чаңы үнген—кайгап ханмас
Шулуңнадыр чугаалажыр
Чаяңнадыр самнагылаар...

Ынакшыл темазынга бижиттинген элэн каш кыска хемчэлдиг шулүктерни чыындыдан база номчуур бис. Оларның аразында «Тешек шаамның алдаг-онаан боогу сактып», «Адап-сурап амырмендим айтырып каан» деп чогаалдар кижиниң сеткилинге бир-ле үнелиг исти арттырып каар.

Оон-биле кады номда чамдык четпестерни эскерип каар бис. Авторнуң чогаадыкчы ажылының темазы улуг-ла ылгалбайн чаңгыс черде дээскинин турары хомуданчыг. Чижэлээрге; «Сонгу хаая», «Баян-Өлгий—Байлак-Кавай», «Белен бис», «Черниң ыдык күзелдери» деп улуг темалыг чогаалдарны кандыгдаа онзагай деңнелге, эптет чокка бижээш, аңаа өзү эдерип номнуң эгезинге киирип каан. «Сүт биле шулүк» деп чогаалды номчуурга, шулүксүвес, кандай — аңаа чугаа апарган.

Сүт-бараан фермазында
Кыстар цээн чаа саап
доозун гуоду.

Ийиги одуругта үзадыр адаттынар ажык үнерлиг сөстериниң көвүдээнинден ритм үрелген. «Билдилиг хол» деп шулүкте «башкы угаан», «баштай шыйган», «башкы холу», «башкы боду» дээн чижектиг сос каттыжыышкынары дакпырлаттынганының түңнелинде, чогаалдың уткаазында үшкү строфа бодунуң туружунда эвес, хенертен кире халып келген. Ону шулүкчү ол-ла эгенің сөөлүнге аппарып салган болза таарыжыр хире.

Номда эң улуг чогаал—шулүглел бар. Оон кол маадылары Дүрген-оол биле Чинчи. Автор ол ийи кижиниң аразында харылзаазын, ынакшылын көргүскен. Ынчалзажок ынакшышкан аныяктарның катап ужуражырынга чүү шаптыктаанын автор көргүзээн. Сөөлүнде барын улгады бергеш, олар ужуражын келирлер. Чинчи биле Дүрген-оол тус-тузунда аңгы өг-бүлелиг деп балдинер. Алды одуруглап бижээн тозан хире строфа шулүглелге үчүле ону көргүзүп каары хомуданчыгдыр. Биче эвес хемчэлдиг бо чогаалда массалыг номчукчуларга ажыктыг, өөредилгиг үүл барык-ла чок, ынчангаш идейлиг утказы кызыы болу берген деп билдим.

Ийи-чаңгыс четпестерни санаваска, Салчак Молдурганың шулүктериниң «Аялга» деп аттыг чыындызы номчукчуларның сонуургалын хайыктырары чугаажок. Оон авторунуң шулүк чогаалының янзы-бүрү уран аргаларын хостуг ажыглап, чогаалды номчукчуга дээштиг кылдыр бижип билирин көөр бис.

М. ХАЙДЫП,

Кызылда күрүнеиң педагогика институдунуң студентизи.

СПОРТ · СПОРТ · СПОРТ

Шайбалыг хоккей талазы-биле делегей болгаш Европа чемпионадында

Эрткен пятницада Финляндияның найысылалы Хельсинкиге шайбалыг хоккей талазы-биле делегей болгаш Европа чемпионады эгелээн. Ында алды чурттарының — ССРЭ, Чехословакия, Герман Демократтыг Республика, Польша, Швеция, Финляндияның шилиндек командалары киржип турар.

Баштайгы хүн дөрт команда ойнаан. Чехословак хоккеистер Польшаның командазын 8 : 0 санга уткан. Ол ийи команда моон мурнунда беш катап ужурашкан болгаш ЧССР-ниң командазы үргүлчү удуп ап турган. Совет хоккеистер ГДР-ниң командазынга удур бодунуң эң шыырак ойнанчыларын үндүрген. Оюннуң түңнелинде ССРЭ-ниң командазы 3 : 0 сан-биле тиилээн.

Апрель 6-да Швецияның командазы поляктарны 4 : 1 санга уткан. ГДР биле Финляндияның командаларының аразында маргылдаага финнер тиилээн.

Воскресеньеде Швеция биле ЧССР-ниң командалары ойнаан. Аңаа чехословак хоккеистер 3:2 сан-биле тиилелгеге четкен. Финляндияның командазы совет спортчуларга 1 : 7 санныг аштырган. Бистиң хоккеистеривистен команданың капитаны Михайлов биле шилиндек командага баштай киргген Капустин ийи-ийи шайбаны киирген.

ССРЭ биле ЧССР-ниң командалары ам дөрт-дөрт санныг.

СЭТА-НЫҢ СПОРТ МЕДЭЭЛЕРИ

● **ВОЛЕЙБОЛ.** ЦСКА-ның волейболистери беш катап улаштыр ССРЭ-ниң чемпиону болган. Олар бо удаада ол тиилелгени эрткен воскресеньеде чурттун бирги черин дээш маргылдааның доостур хүнүнүн мурнуу чарыында 3 : 0 санга уткаш, хуусаадаа Ленинградтың динамочуларын эрте чедип алган. Ам армейжилер ССРЭ-ниң он чеди дакпыр чемпиону.

Херээженнернин волейбол чемпионазы уламчылавышаан. Ворошиловградтың «Искра» командазы мурнап турар.

● **ГИМНАСТИКА.** Лондонгун Уэмбли стадионунга эрткен делегей маргылдаазынга совет гимнаст Нина Дронова тергиин эки көргүзүүлүг болган. Ол 47, 45 санны алган. ГДР-ниң спортчузу Шефферден 10,55 сан мурнай берген.

● **ХААК.** Рудный чурттуг 29 харлыг Иван Гаранин хаак сезонун чедишкининг дооскан. Бурунгу Кандалакшага болган маргылдаага ол шылгараан. Спортчу 70 километрни 4 шак 15 минута 52 секундада эрткен. Ынчангаш 1974 чылда хаакка маңнаарының ССРЭ-ниң чемпионунуң сөөлгү медалын чаалап алган. Федор Симашев ийиги, Владимир Попов ийиги черни ээлээн. Бо маргылдаага чурттуң 118 эн шилиндек хаакчылары киришкен.

● **ХОСТУГ ХҮРЕШ.** Совет болгаш америк спортчуларының аразында хостуг хүреш талазы-биле чанчыл болган алды ужуражылгазының түңнелинде совет мөгелер алды тиилелгени чедип алган. АКШ-ка эрткен түңнел ужуражылгага совет мөгелер тиилээн.

Күштүглер тиилээн

Кызылда күрүнеиң башкы институдунун бирги черин дээш хостуг хүрешке маргылдаа ийи хүн уламчылаан. Түңнелинде команда аайы-биле бирги черни физика-математика факультеди алган. Филология факультеди, белеткел болуу ийиги, үшкү черни ээлээн.

Денги аайы-биле бирги черни физика-математика факультеди алган. Филология факультеди, белеткел болуу ийиги, үшкү черни ээлээн.

Черлерни Иван Ооржак, Ондар Оюн-оол, Александр Оюн, Олег Доржу, Мортуй-оол Билчин, Вячеслав Кара-Тоннуг, Геннадий Симаков олар алган.

Бирги, ийиги, үшкү черлерни алган мөгелерге шаңналдарны тывыскан.

Тиилекчилер июль 14-те Махачкала хоорайга болур башкы институттарының аразынга хостуг хүреш маргылдаазынга киржирлер.

Б. БОЛАТ-ООЛ,
маргылдааның киржикчизи.

ЧЕМПИОНАТ ЭГЕЛЭЭН

«Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң республика чемпиону ат дээш шилиндек шыырааачыларның маргылдаазы эгелээн. Ында мастерге кандидат Монгуш Адыг-оол болгаш он үш бирги разрядчы киржип турар. Олар болза (дугаар аайы-биле) Н. Онуфриев, Х. Ондар, Д. Канчыыр, А. Даваа, Ю. Сенгелов, Б. Ооржак, С. Панов Л. Мохов, В. Бузыкаев, Д. Бурхинов, Н. Чыргал-оол, К. Тугаржик, Б. Саян.

Ниитилеллин чаңчыл болган бо тоску чемпионадынга 10,5 сан алган ойнакчы бир кандидат баллды чедип ап шыдаар.

Болуп эрткен ийи салыгда Хеймер-оол Ондар Тугаржикты, Онуфриевти, Леонид Мохов Сенгеловту, Ооржакты, Николай Чыргал-оол Адыг-оолду. Канчыыры уткулааш, 2-2 сан алганнар. Хоочун ойнакчы Александр Даваа баштайгы хүн Бузыкаев-биле хайымнашкаш, дараазында салыгда Бурхиновту уткан.

О. ИРГИТ.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының дыңнатканын бөгаар алырга, бөгүн республикага шокар булуттаар, чагбас. Мурнуу-барыын утланыышкынныг хат кошкак. Агаарның температураза даглыг районларга 2—7, өскелеринге 11—16 градус чылыг болур.

Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Мурнуу-барыын утланыышкынныг хат кошкак. Агаарның температураза 11—13 градус чылыыр.

Телевидение

АПРЕЛЬ 9-ТА
КЫЗЫЛДАН

18.00—**«Кижилер болгаш космос».** Хроника-документалдыг фильм. 18.50—Уругларга. Мультфильмнер. 19.10—Телемедээлер. 19.20—**«Ырак Согдиананың чери».** Кыска фильм. 19.30—**«Чарыш оду чалбыыштазын».** Дамчыдылга. 20.00—**«Аль-Фараби».** Эртем-нептередилгелиг фильм. 20.20—**«Хамааты камгалалының билиглерин—кижи бүрүзүнге».** Дамчыдылга. 20.30—**«Сандружиниктер, өөреницер!»** Кыска фильм. 20.40—Телемедээлер. 20.55—Чарыалдар, реклама. 21.00—Тыва АССР-ниң телевидение болгаш радио комитединиң симфония оркестриниң концерти. 21.40—23.00—**«Оруктар аңгы-аңгы болгай».** Уран-чечен фильм.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

Кино

АПРЕЛЬ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: **«Аныяк Хуарес»** 9.50, 11.40, 13.30, 15:20, 17.10, 19.00, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Чорвен биле Скроллан»** 9.20, 11.05, **«Чагыртпаанар»** 12.50, 14.30, 16.10, **«Бистиң бажыңывыс мында»** (2 сериязы кады) 17.50, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Далай дүвүнде хоорайның дилекчилери»** 15.00, **«Ышкындырган миллионнар»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Сөөлгү минутага чедир»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫНГА: **«Али-баба болгаш дөртен дээрбечилер»** 16.30; **«Алдын бозага»** 18.00, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килизиниң 23-54, карысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килизиниң 37-13, культура килизиниң 23 51, көдээ ажылагый килизиниң 21-47, үлетүүр килизиниң 22-64, чагаа килизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килизиниң 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн баргаа 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056. ЧАГЫГ № 653

Тыва АССР-ниң Министрлер Төвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелиниң типографиязы, (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1) ТС—00166.